

ŽENY & MUŽI *v datech*

ISBN 80-250-1092-9

Vydalo v září 2005

KÓD PUBLIKACE: 1415-05

Publikace Ženy a muži v datech vznikla v prvním pololetí roku 2005 jako již druhé, aktualizované vydání. Je kolektivním dílem pracovní skupiny k genderové statistice a jejím příspěvkem k plnění úkolu daného usnesením vlády č. 533/2005 ze 4. května 2005 Souhrnná zpráva o plnění „Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí žen a mužů“, konkrétně bodu 1. 9. „Pokračovat ve veřejné diskusi o problematice rovných příležitostí žen a mužů s cílem seznámit českou veřejnost se státní politikou rovných příležitostí žen a mužů a jejími cíli“. Na publikaci se podíleli zástupci a zástupkyně Českého statistického úřadu, ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva vnitra, ministerstva spravedlnosti, ministerstva zdravotnictví, ministerstva pro místní rozvoj, ministerstva školství, Ústavu pro informace a vzdělávání a Ústavu zdravotnických informací a statistiky. Díky všem uvedeným institucím bylo možné shromáždit všechny potřebné podklady pro tuto publikaci a předložit Vám ji v té podobě, v jaké ji držíte v ruce.

Vzhledem k tomu, že se plánuje její opakované aktualizované vydání, a to i v anglické mutaci, přivítáme jakékoliv ohlasy, připomínky, návrhy na doplnění či rozšíření nebo náměty na zlepšení publikace. Zaslát je lze Českému statistickému úřadu, oddělení specifických statistik obyvatelstva; Ing. Holá, telefon 274 054 073, e-mail hola@gw.czso.cz; PhDr. Čáková, telefon 274 052 551, e-mail cakiova@gw.czso.cz, nebo ministerstvu práce a sociálních věcí, oddělení rovnosti žen a mužů; Ing. Mašek, telefon 221 923 727, e-mail vladimir.masek@mpsv.cz.

ŽENY A MUŽI v datech

Obsah

Úvod	II-IX
Tabulky a grafy	
Kapitola 1: Obyvatelstvo, rodiny a domácnosti	2
Kapitola 2: Zdraví	22
Kapitola 3: Vzdělání	32
Kapitola 4: Práce a mzdy	42
Kapitola 5: Sociální systém	68
Kapitola 6: Soudnictví a kriminalita	72
Kapitola 7: Veřejný život a rozhodování	78
Kapitola 8: Věda, technologie a informační společnost	86
Seznam zkratk	90

Úvod

Tato publikace přináší statistická data, která vypovídají o současném postavení žen a mužů v České republice. Statistika vždy sledovala vybrané ukazatele v členění podle pohlaví. Zejména to platí pro demografickou statistiku, která zjišťuje odlišnosti, vázané spíše na fyzicko-biologické rozdíly populace, vymezené kategorií „pohlaví“. Ty však jsou v podstatě dané a jen málokdy ovlivnitelné a demografie až zprostředkovaně vypovídá i o jejich sociálních příčinách a důsledcích. Rozdíly mezi ženami a muži jsou charakteru biologického a sociálního. Pohlaví se vztahuje k biologickým rozdílům. Nově zavedený pojem gender odkazuje právě na sociální rozdíly mezi ženami a muži. Pro tento výraz nemá prozatím čeština adekvátní ekvivalent. **Gender se vztahuje k sociálním rozdílům a k těm vztahům mezi ženami a muži, které jsou získané, měnitelné v čase a široce se liší uvnitř jednotlivých kultur i mezi nimi.** Tyto rozdíly a vztahy jsou sociálně konstruované a získané prostřednictvím socializačního procesu. Jsou obsahově specifické a mohou být modifikovány. Ukazuje se, že na rovné postavení žen a mužů mají stále více vliv především tyto kulturně a sociálně podmíněné, konstruované faktory, tj. takové, které se mohou v čase i prostoru měnit a různit se jak v rámci jedné kultury, tak mezi kulturami navzájem. Nejsou tedy přirozeným, daným rozdílem mezi ženami a muži, ale dočasným vývojovým stupněm sociálních vztahů. Genderové role jsou vytvářeny získaným (navyklým, naučeným) chováním příslušné společnosti, komunity nebo sociální skupiny, které lidi předurčuje pojímat aktivity, úkoly a odpovědnosti jako ženské nebo jako mužské. Toto chování je ovlivněno věkem, společenskou třídou, rasou, etnikem, kulturou, vírou nebo ideologií a geografickým, ekonomickým a politickým prostředím. Změny v genderových rolích často nastanou jako důsledek ekonomických změn, změn přirozených nebo politických okolností, včetně změn v důsledku rozvojové pomoci, strukturálních změn nebo změnou založenou na národních nebo mezinárodních vlivech.

Uvnitř příslušného společenského kontextu mohou být genderové role proměnné nebo neměnné, podobné nebo odlišné, doplňující se nebo konfliktní. Jak muži, tak ženy hrají ve společnosti několikerole – produktivní, reprodukční a řídící. Muži se obvykle považují za živitele, jsou schopni obětovat více času roli výrobce (produktivní role) a ze svých čtených rolí hrají v daný čas jen jednu. Oproti mužům ženy často zajišťují

druhotný pracovní příjem. Svě role hrají současně a musí se vypořádávat s konkurenčními nároky na svůj omezený čas. Ženská pracovní doba a flexibilita jsou tím pod mnohem větším tlakem. Pokud muži a ženy historicky hrají ve společnosti různé role, jsou často vystaveni velmi odlišnému kulturnímu, institucionálnímu, fyzickému a ekonomickému tlaku, mnohdy zakořeněnému v podobě systematické nerovnosti a diskriminace. **Role žen a mužů se v současných společnostech a institucích zásadně liší.** Podle toho se též liší jejich potřeby. Lze určit v zásadě dva typy potřeb: praktické, vyvolané aktuálními podmínkami a strategické, umožňující ženám a mužům vykonávat genderové role, které jim společnost určila. Ty se liší v závislosti na specifickém, sociálním, ekonomickém a politickém kontextu, v němž jsou formulovány. Zpravidla se soustřeďují na rovný přístup k pracovním příležitostem a výcviku, rovné mzdy za práci srovnatelné hodnoty, právo na vlastnictví půdy a kapitálu, ochranu proti sexuálnímu obtěžování v zaměstnání a domácímu násilí, svobodu rozhodování mít dítě. Jejich naplnění vyžaduje změnu tradičních zvyků a postojů společnosti.

Gender vychází z konceptu rovných příležitostí pro muže a ženy, který říká, že všechny lidské bytosti mohou svobodně rozvíjet své schopnosti a využívat příležitosti bez omezení, která mohou přinášet genderové role nebo jakékoliv bariéry pro účast v ekonomickém, politickém a sociálním životě na základě pohlaví. **Genderová rovnost, neboli rovnost mezi ženami a muži, se obecně vztahuje k rovnosti v právech, v povinnostech a příležitostech žen a mužů, dívek a chlapců. Nejde jen o ženskou záležitost, týká se i mužů.** Neznamena to, že ženy a muži jsou stejní, ale že rozsah práv žen a práv mužů, rozsah jejich povinností a příležitostí nezávisí na tom, zda se narodili jako ženy nebo jako muži. **Rovnost mezi ženami a muži je záležitostí lidských práv.** Vyrovnaná účast žen a mužů v každé oblasti života představuje důležitou podmínku rovnosti mezi ženami a muži. Je třeba oběma vyrovnávat jejich vzájemné faktické příležitosti ve všech rozhodujících společenských oblastech.

Prvním krokem je odhalit nerovnosti v postavení a odstraňovat diskriminace. Výzkumy potvrdily, že rozdíly dopadů na ženy a muže jsou různé. V reakci na toto zjištění začalo být legitimním vytváření specifických programů pro ženy a programů zaměřených na rovnost žen a mužů. Zvy-

šující se zaměstnanost a zvyšující se úroveň vzdělání žen jsou bezesporu příznaky jejich sebeuvědomování a emancipačních snah, které zejména v posledním desetiletí akcelerují, především ve vyspělých zemích. Ženy, stále více vzdělanější, se stále více a častěji zapojují do pracovního procesu a realizují se tak i v této oblasti.

Máme-li se pokusit o předpoklad dalšího vývoje, lze očekávat, že tento nastoupený trend bude dále pokračovat a zasáhne i další země, které budou následovat vývoj v nejvyspělejších státech. Ženy se vzrůstající úrovní svého vzdělání získají potřebu realizovat se více i v zaměstnání a rodinný život a mateřství budou častěji přizpůsobovat profesní kariéře. Budou nuceny hledat způsoby, jak skloubit tyto dvě oblasti a to ovlivní i reprodukční chování a způsob rodinného života. Uvedené tendence již započaly a nelze počítat, že by v dohledné době došlo ke zvratu, naopak, spíše zesílí, budou četnější a rozšíří se, tak, jak bude postupovat civilizační, vědecký a kulturní pokrok. Současný vývoj v chápání problematiky postavení žen a mužů ve společnosti znamenal posun od jeho pojetí ve smyslu „ženské otázky“ a někdy dokonce až poměrně radikálního feminismu k pojetí rovnovážného postavení obou pohlaví ve smyslu rovných šancí tak, jak o něm uvažuje teorie genderu.

Nově vzniklý obor, tzv. genderová statistika, má poskytovat data pro genderové analýzy, které diagnostikují rozdíly mezi ženami a muži v podmínkách, potřebách, úrovni participace, přístupu ke zdrojům a vývoji, kontrole majetku, rozhodovacích pravomocích atd. v kontextu jim určených genderových rolí. Ukazují tak jejich specifické aktivity, podmínky, potřeby, jejich přístup ke zdrojům (zejména finančním) a možnosti řídit je, stejně tak jako jejich přístup k rozvojové podpoře a rozhodování. Genderová analýza zkoumá tyto vazby a další faktory v jejich širším společenském, ekonomickém a politickém kontextu a v kontextu životního prostředí. Je nástrojem diagnostikujícím rozdíly mezi ženami a muži a tedy prvním krokem v genderově senzitivním plánování, zlepšujícím rovnost žen a mužů. Neomezuje se pouze na identifikaci rozdílů. Mnohem významnější je rozpoznávání podnětů genderových vztahů a určování změn, které je třeba k dosažení rovnosti provést institucemi. Genderový mainstreaming podporuje rovnost mezi ženami a muži ve všech aktivitách a politikách na všech úrovních, bere v úvahu jejich možný efekt na situaci

žen a mužů. Je celosvětově prosazovanou metodou vyrovnávání příležitostí žen a mužů. Rozumí se jím postup, kterým je veškeré veřejné rozhodování, včetně činností, které mu předcházejí nebo s ním souvisejí, tj. zejména provádění analýz a vyhodnocování, striktně podřizováno požadavku, aby konečné rozhodnutí napomohlo vyrovnat příležitosti žen a mužů. Rozhodnutí, které by vyznělo v neprospěch této vyváženosti, musí být doplněno vhodným opatřením, které důsledky vlastního rozhodnutí v oblasti rovnosti eliminuje.

Je to postup odhadování dopadů plánovaných akcí – včetně legislativy, koncepcí nebo programů – na ženy a muže, a to ve všech oblastech a na všech úrovních. Je to strategie, která by měla vést k tomu, aby se zájem o ženy, stejně tak jako o muže, stal integrální součástí přípravy, implementace, monitoringu a vyhodnocování koncepcí v politické, ekonomické a sociální sféře tak, aby z nich ženy a muži profitovali stejným dílem. Cílem je dosáhnout genderové rovnosti příležitostí. Dobře prováděný genderový mainstreaming potřebuje nové strategické nástroje a přizpůsobení již existujících, ke kterým patří i **nové posuzování statistických údajů a začlenění pohlaví jako rozlišovacího znaku.**

Kroky, směřující k rovnosti žen a mužů, předpokládají:

- ❖ Rozpoznat realitu žen a mužů v různých etapách životního cyklu a v různých sociálních a ekonomických skupinách.
- ❖ Diskutovat o tom, co je dobré a co je špatné v životě žen a mužů.
- ❖ Rozhodnout, zda jsou identifikované rozdíly a podobnosti mezi ženami a muži přijatelné.
- ❖ Identifikovat problémy vztahující se k existujícím nerovnostem a klíčové příčiny těchto problémů.
- ❖ Stanovit cíle k dosažení rovnosti v různých sférách společnosti.
- ❖ Aktivně pracovat k dosažení rovnosti.

Statistiky, týkající se žen a mužů, jsou v tomto procesu nezbytné s cílem:

- ❖ Informovat o situaci.
- ❖ Přesvědčit politiky a prosadit změny.
- ❖ Inspirovat.
- ❖ Poskytnout nezaujatá data pro přijetí opatření.
- ❖ Monitorovat a vyhodnocovat politiky a přijatá opatření.

Statistiky k problematice pohlaví předpokládají, že:

- ❖ Všechny statistiky týkající se jednotlivců budou členěny podle pohlaví.
- ❖ Všechny proměnné veličiny a jiné charakteristiky budou analyzovány a předkládány tak, že pohlaví bude představovat primární a hlavní klasifikaci.
- ❖ Ve všech statistikách, kde to je z podstaty věci možné, se budou odrážet problémy obou pohlaví.

Všechny statistiky, týkající se osob, by měly být primárně sledovány podle pohlaví. To vyžaduje úzkou a neustálou spolupráci mezi uživateli a producenty statistik. Uživatelé, hlavně politici, tvůrci koncepcí a nevládní organizace, odpovídají za identifikaci problémů a otázek týkajících se žen a mužů ve společnosti, stanovení potřeb pro zlepšení a za specifikaci cílů rovnosti obou pohlaví. Na základě těchto informací statistici odpovídají za zjištění potřeb statistických údajů z různých oblastí a za vypracování soupisu potřebných statistik a ukazatelů. Dalším úkolem pro statistiky je kompilovat dostupné statistiky relevantní pro tyto potřeby a předložit informace způsobem, který je vhodný pro uživatele. Důležité je rozšiřovat statistiky mezi různé skupiny uživatelů a věnovat větší pozornost aspektům pohlaví. Úzká a trvalá spolupráce mezi uživateli a statistiky je pro to hlavní podmínkou. Právě uživatelé znají reálné problémy.

Národní akční plán rovnosti žen a mužů České republiky je součástí každoroční Souhrnné zprávy o plnění „Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů“ (www.mpsv.cz). V souladu s Rámcovou strategií Společenství pro rovnost žen a mužů na období 2001–2005 (Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady EU č. 848/2004/ES o zřízení Akčního programu Společenství na podporu organizací působících v evropském měřítku v oblasti rovnosti mužů a žen byla prodloužena do konce roku 2006) identifikuje pět oblastí intervence založených na problémech obou pohlaví.

Jsou to:

- ❖ 1. ekonomický život
- ❖ 2. rovná účast a rovné zastoupení
- ❖ 3. sociální práva
- ❖ 4. občanský život
- ❖ 5. role a stereotypy obou pohlaví

Tato publikace si klade za úkol přinést co nejširšímu spektru uživatelů vybraná základní data, vztahující se k problematice postavení žen a mužů, která má v současné době statistika k dispozici.

Odkazy na www-stránky a publikace s rozšířenými informacemi ke genderové problematice obecně:

Český statistický úřad: www.czso.cz (analýzy, časové řady, statistická ročenka, ediční plán publikací, ad.)

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: www.mpsv.cz

Zaostřeno na ženy a na muže

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/publ/1413-04)

Ženy a muži v datech – rozšířená elektronická verze

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/publ/1415-05)

Tematicky je publikace členěna na osm kapitol:

1. Obyvatelstvo, rodina a domácnosti

Odkazy na www-stránky a publikace s rozšířenými informacemi:

Souhrnné informace o obyvatelstvu

(http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_menu)

Demografická příručka

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/4032-05)

SLDB (Sčítání lidu domů a bytů)

(<http://www.czso.cz/slodb/slodb.nsf/i/home>)

Cizinci v České republice

(www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/cizinci_v_cr)

VŠPS (Výběrové šetření pracovních sil)

(<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3115-05>)

Statistická ročenka

(<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/10n1-04>)

POPIN

(<http://popin.natur.cuni.cz/>)

Základní demografické údaje

(www.demografie.info)

2. Zdraví

Odkazy na www-stránky a publikace s rozšířenými informacemi:

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR: www.uzis.cz

Státní zdravotnický ústav: www.szu.cz

Národní referenční laboratoř pro AIDS:

www.szu.cz/cem/nrlcem.htm

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz 2004

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3305-04)

Souhrnné informace o obyvatelstvu

(www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_menu)

3. Vzdělání

Odkazy na www-stránky a publikace s rozšířenými informacemi:

Ústav pro informace ve vzdělávání: www.uiv.cz

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele

(www.uiv.cz/rubrika/98)

Výsledky ad hoc modulu 2003 o celoživotním vzdělávání v roce 2003

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3119-04)

4. Práce a mzdy

Odkazy na www-stránky a publikace s rozšířenými informacemi:

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: www.mpsv.cz

Trh práce v ČR za roky 1993–2004

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3103-05)

5. Sociální zabezpečení

Odkazy na www-stránky a publikace s rozšířenými informacemi:

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: www.mpsv.cz

Vybrané údaje o sociálním zabezpečení 2004

(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3202-04)

6. Soudnictví a kriminalita

Odkazy na [www-stránky](#) a publikace s rozšířenými informacemi:

Ministerstvo vnitra ČR: www.mvcr.cz
Ministerstvo spravedlnosti ČR: www.msp.cz
Soudnictví ČR (<http://portal.justice.cz>)

7. Veřejný život a rozhodování

Odkazy na [www-stránky](#) a publikace s rozšířenými informacemi:

Volební statistika ČSÚ (www.volby.cz)

8. Věda, technologie, informační společnost

Odkazy na [www-stránky](#) a publikace s rozšířenými informacemi:

Ukazatele výzkumu a vývoje 2003
(www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/9601-04)
Využívání informačních a komunikačních technologií domácnostmi
a jednotlivci 2004
(www.czso.cz/csu/redakce.nsl/i/domacnosti_a_jednotlivci)
Využívání informačních a komunikačních technologií v podnikatel-
ském sektoru 2004
(www.czso.cz/csu/redakce.nsl/i/podnikatelsky_sektor)

Následující tabulky a grafy přinášejí výběr statistických údajů za uvedené tématické oblasti. Není to přehled vyčerpávající a je také omezený tím, která data v současné době statistika může poskytnout. Věříme, že publikace přinese uživatelům přehledné informace a uvítáme i další spolupráci s nimi na problematice genderové statistiky.

ZENY A MUŽI
v datech

Obecné metodické poznámky

Poznámky k tabulkám:

Ležatá čárka (–) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval. Nula (0; 0,0) značí více než nulu, ale méně než nejmenší jednotku vyjádřenou v tabulce.

Křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Tam, kde součet čísel ve struktuře nedává přesně 100 %, došlo k chybě zaokrouhlením počítačovým programem.

Oproti předchozí publikaci mohlo dojít ke změnám hodnot starších údajů, které byly způsobeny sladěním metodiky.

Věk a doba trvání:

V publikaci se chápe věk (resp. doba trvání) jako dokončený (tj. věk-doba při posledních narozeninách-výročí). Pokud se v publikaci objeví např. text „–19“ používá se ve významu „do 19 dokončených let včetně“ neboli „osoby, které ještě neoslavily dvacáté narozeniny“. Obdobně se např. text „65+“ objevuje ve významu „osoby ve věku 65 a více let“ neboli „osoby, které již oslavily šedesáté páté narozeniny“. Dále např. text „20–24“ lze chápat jako „věková skupina těch, kteří již dosáhli 20. narozenin, ale ještě nedosáhli 25. narozenin“.

ŽENY A MUŽI *v datech*

Tabulky a grafy

Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu

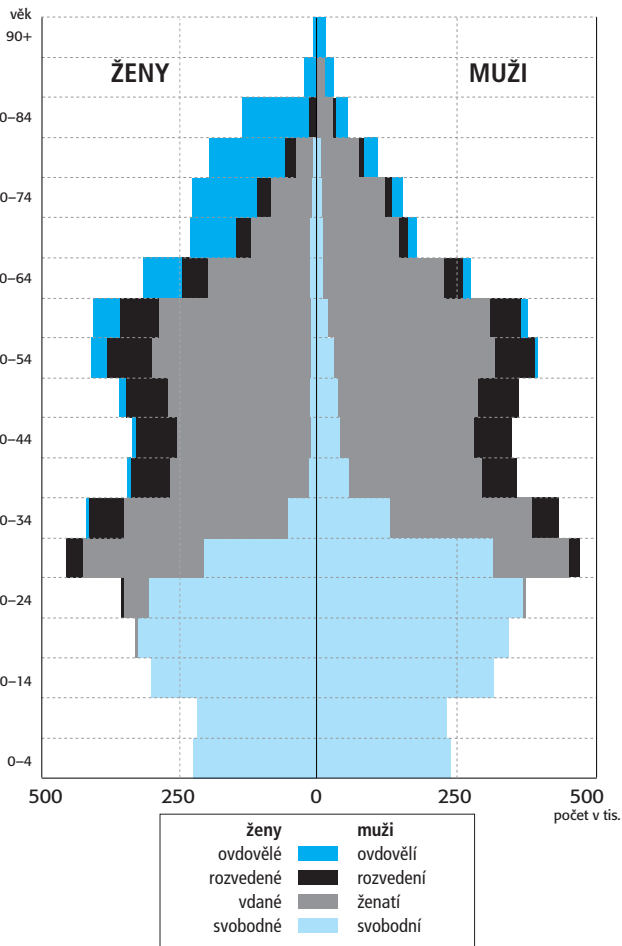
(Graf 1)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Strom života je zobrazen podle absolutních počtů osob jednotlivých rodinných stavů v jednotlivých věkových skupinách.

V populaci starší 20 let žilo na konci roku 2004 v manželství 55,5 % žen a 60,0 % mužů. Svobodných bylo 16,6 % žen a 26,4 % mužů, rozvedeno 12,4 % žen a 10,5 % mužů, ovdovělých bylo 15,5 % žen, ale 3,1 % mužů. Muži tvoří většinu (59,5 %) mezi svobodnými, ženy výrazně převládají mezi ovdovělými (84,5 %). Žen je také více (56,1 %) mezi rozvedenými. Ve věku 30–59 let je 81,4 % ze všech rozvedených mužů a 74,0 % z rozvedených žen. Nejvyšší procento rozvedených žen je ve věkové kategorii 45–49 let, kdy je rozvedeno 20,0 % žen a nejvyšší procento rozvedených mužů je ve věkové kategorii 50–54 let, kdy je rozvedených 17,7 % mužů. V roce 2004 bylo v České republice mezi ženami 12,3 % vdov a mezi muži 2,4 % vdovců. Ve všech věkových kategoriích je podíl vdov vyšší než podíl vdovců. Již ve věku 55–59 let bylo vdovou 11,8 % žen (vdovcem jen 2,6 % mužů).

Graf 1: Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu k 31. 12. 2004

Počet obyvatel 1950–2004

(Graf 2)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Počet obyvatel české republiky k 1. 7. příslušného roku (tzv. střední stav obyvatelstva) se získává prostřednictvím průběžné bilance demografických událostí v intercenzálním období (období mezi dvěma sčítáními lidu, domů a bytů – SLDB). Po každém SLDB se základ bilance nastavuje nově, aby bilance lépe odrážela skutečný stav obyvatelstva.

Od roku 1950, kdy bylo v České republice 8 925 122 obyvatel, z nich pak 51,4 % žen, vzrostl jejich počet na 10 206 923 (žen z toho bylo 51,3 %) v roce 2004. Za toto období se tedy zvýšil počet obyvatel o 1 281 801 (o 647 769 žen a o 634 032 mužů). Nejvíce lidí žilo v České republice v roce 1990 (10 362 740), nejvíce žen zde bylo v roce 1989 (5 326 995), nejvíce mužů v roce 1990 (5 036 486).

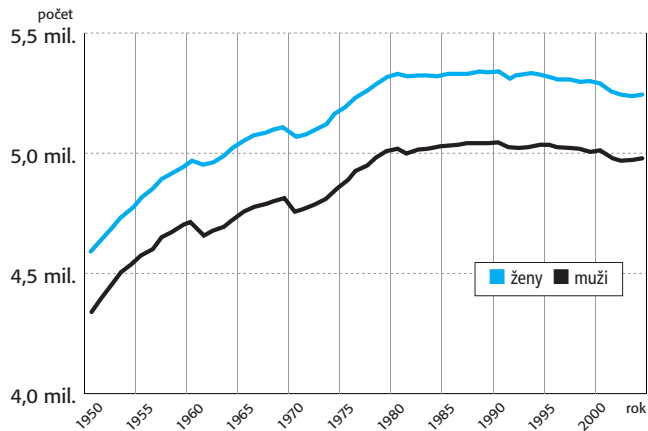
Od devadesátých let, kdy počet obyvatel kulminoval, došlo však ke klesající tendenci – do roku 2002 se tak počet obyvatelstva snížil o 126 018 (79 577 žen a 46 441 mužů). Největší pokles byl zaznamenán v roce 2002, kdy oproti roku 2001 ubylo celkem 23 418 obyvatel (9065 žen a 14 353 mužů). Tento pokles se zastavil až v roce 2003, kdy oproti roku 2002 přibylo (zásluhou mužů, kterých o 3591 přibylo, avšak žen i tentokrát o 2714 ubylo) celkem 877 obyvatel a i v roce 2004 počet obyvatel vzrostl o dalších 5272 osob (více bylo o 1731 žen a 3541 mužů). Je však třeba zohlednit skutečnost, že k nárůstu došlo zejména díky vnější imigraci a přirozená měna se na něm podílí jen málo.

Ženy celkově v populaci každoročně převažují. Největší rozdíl podílů byl zaznamenán v letech 1970–1976 a v roce 1981, kdy činil 3,1 %, nejmenší rozdíl (2,5 %) byl zjištěn v letech 1958–1960. V roce 2004 byl v české populaci podíl žen 51,3 %, podíl mužů byl 48,7 % (tj. rozdíl podílů 2,6 %).

Index počtu žen na 100 mužů od roku 1950 do roku 1960 nepřekročil hranici 106 a měl klesající tendenci (od 105,8 v roce 1950 až na 105,2 v letech 1957–1960, což byl vůbec nejnižší naměřený index za období 1950–2004). Od roku 1961 až do roku 1986 překročil tento index hranici 106 (vůbec nejvyšší – 106,5 – byl v letech 1970–1973). Potom, od roku 1987, došlo k poklesu opět pod hranici 106 (s výjimkou roků 1991 a 1992, kdy se index dotkl přesně hranice 106) a počet žen na 100 mužů má až do roku 2004 klesající tendenci (v roce 1993–105,9, v roce 2004 – 105,3).

Graf 2: Počet obyvatel 1950–2004 (k 1. 7.)

ŽENY A MUŽI
v datech

Základní údaje o reprodukčním chování

(Tabulka 1)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Samovolný potrat: spontánní vypuzení plodu před ukončením 28. týdne těhotenství.

Umělé přerušování těhotenství (UPT): legální přerušování těhotenství až do 12. týdne, v případě zdravotních důvodů do 24. týdne těhotenství.

Miniinterrupce: legální ukončení těhotenství do 7. týdne u prvorodičky a do 8. u druhorodičky.

Zvláště se pak vyléčují potraty následkem úrazu či potraty v důsledku kriminálního činu (znásilnění) a uměle ukončená mimoděložní těhotenství.

Pravděpodobnost narození dítěte: pravděpodobnost, že se bezdětně ženě narodí 1., ženě s 1 dítětem 2. dítě (atd.) či že žena zůstane bezdětnou při zachování daných reprodukčních poměrů. V úvahu se bralo biologické pořadí všech narozených dětí, tj. bez ohledu na to, v kolikátém manželství se dítě ženě narodilo. Pravděpodobnosti se počítají z úhrnných měř plodnosti podle pořadí dítěte.

Od roku 1993 došlo k těmto změnám v reprodukčním chování české populace:

Lidé uzavírají manželství v pozdějším věku – průměrný věk při vstupu do manželství se v současnosti pohybuje okolo 28 let u žen a 30 let u mužů.

Do roku 2001 se od roku 1993 o třetinu snížila úhrnná plodnost a od té doby se v úrovni plodnosti trend poklesu zastavil a dochází k mírnému růstu. Zatímco po roce 1993 by při zachování daných reprodukčních poměrů zůstalo 23,6 % žen v reprodukčním věku (15–49 let) bezdětných, po roce 2001 by to byla už téměř polovina a v roce 2004 zhruba 40 %.

Klesl podíl matek do 17 let včetně a průměrný věk matek při narození 1. dítěte se zvýšil z 22,6 na 26,3 let, přičemž se průměrně o tři a půl roku zvýšil i věk rodiček celkově.

Současně o více jak polovinu klesla úroveň umělé (indukované) potratovosti a i v roce 2004 zůstává úroveň umělé potratovosti relativně nízká.

Lidé se rozvádějí ve vyšším věku. Průměrná délka manželství před rozvodem vzrostla od r. 1993 o 1,6 let.

Roste věková hranice, při které některý z manželů ovdoví – v r. 2004

Tabulka 1: Základní údaje o reprodukčním chování

		1993	2001	2004
Průměrný věk při prvním sňatku v letech	nevěsta	23,2	26,9	28,0
	ženich	25,4	29,2	30,5
Průměrný věk při sňatku v letech	nevěsta	24,8	28,3	29,8
	ženich	27,8	31,2	32,7
Úhrnná plodnost	x	1,67	1,15	1,23
Podíl matek do 17 let ze všech matek	%	2,3	1,2	1,0
Prům. věk matky při narození 1. dítěte v letech	x	22,6	25,3	26,3
Prům. věk matky při narození dítěte v letech	x	25,0	27,5	28,3
Ukazatele pravděpodobnosti narození dítěte				
Pravděpodobnost ženy zůstat bezdětnou	%	23,6	46,9	39,5
Pravděpodobnost narození 1. dítěte	%	76,4	53,1	60,5
Pravděpodobnost narození 2. dítěte	%	83,7	80,5	72,6
Samovolné potraty	abs. počty	13 228	11 116	12 402
UPT (umělá přerušení těhotenství)	abs. počty	70 634	32 528	27 574
z toho miniinterrupce	abs. počty	57 938	26 253	21 715
Úhrnná míra indukované (umělé) potratovosti	x	0,98	0,44	0,37
Průměrný věk při rozvodu v letech	manželka	33,3	36,0	37,3
	manžel	36,1	38,7	40,0
Prům. délka trvání manž. při rozvodu	let	10,5	11,5	12,1
Průměrný věk při ovdovění v letech	vdova	63,5	65,1	66,0
	vdovec	68,2	69,2	70,0
Počet vdov na 100 vdovců k 31. 12.	x	562,2	542,8	543,0

byl průměrný věk žen při ovdovění 66 roků, věk mužů byl 70 let. Na sto vdovců připadá téměř 550 vdov.

Vývoj úhrnné plodnosti a úhrnné indukované potratovosti 1950–2004

(Graf 3)

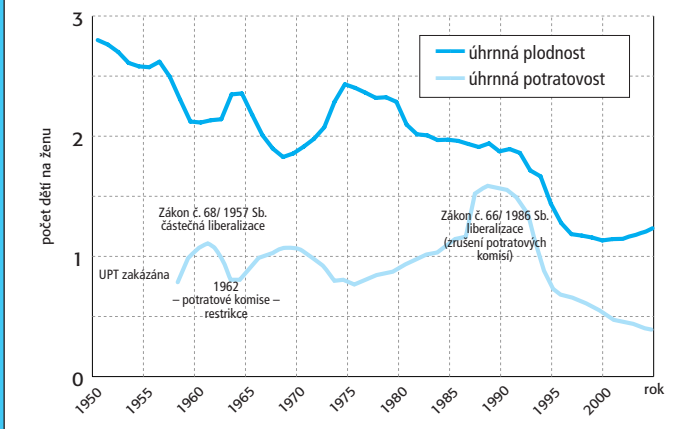
Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Ukazatel úhrnné plodnosti lze vyjádřit jako počet dětí, které by se narodily ženě za celé její reprodukční období (15–49 let), pokud by průběh její plodnosti podle věku byl stejný jako průběh plodnosti všech žen podle věku v příslušném kalendářním roce. Vypočítá se jako součet specifických plodností za jednotlivé věky. Specifickou plodnost lze pro konkrétní věk žen vypočítat jako podíl počtu živě narozených dětí ženám v tomto dokončeném věku za kalendářní rok a středního stavu žen v tomto věku. Ukazatel úhrnné indukované (umělé) potratovosti je doba úhrnné plodnosti pro umělá přerušení těhotenství za celé reprodukční období.

Vývoj umělých přerušení těhotenství významně ovlivňuje i potratová legislativa. Je-li restriktivní, je nutné počítat sice s poklesem, ale zřejmě i kompenzovaným nárůstem ilegálně prováděných zákroků. Je-li liberální, je důležité, nakolik jsou v dané společnosti dostupné a rozšířené metody moderní antikoncepce, která hraje roli zejména při snižování potratovosti v posledních letech. K liberalizaci potratové legislativy došlo v ČR poprvé v roce 1958, následně byla však v první polovině 60. let zavedena určitá restriktivní opatření, především zřízení tzv. potratových komisí. K zatím definitivní liberalizaci potratové legislativy došlo v roce 1986.

Plodnost v České republice zaznamenala v poválečném období tři vrcholy: nejvyšší úhrnná plodnost (3,25) byla v roce 1946, vysoké úrovně dosahovala v letech padesátých (v roce 1950 byla 2,80) a potřetí plodnost kulminovala v letech sedmdesátých (v r. 1974 byla úhrnná plodnost 2,43). Znepokojivá je skutečnost, že v posledních letech je plodnost v České republice stále relativně nízká. Nejnižší úhrnná plodnost byla naměřena v letech 1999–2001, kdy činila 1,14. Oproti „nejplodnějšímu“ roku 1950 je to snížení o 1,66. Poslední roky (2002, 2003, 2004) sice došlo k mírnému vze-

Graf 3: Vývoj úhrnné plodnosti a úhrnné indukované potratovosti 1950–2004

stupu (na 1,23 v roce 2004), ale nadále to představuje velice nepříznivou situaci.

Naopak, příznivý vývoj byl zaznamenán ve vývoji umělé potratovosti, jejíž úhrnná míra v posledních letech klesá, v roce 2004 to bylo 0,37. Umělá potratovost v naší republice kulminovala na přelomu osmdesátých a devadesátých let. Vůbec nejvyšší byla v r. 1988 a 1989, kdy úhrnná míra umělé potratovosti byla 1,55, tedy o 1,18 vyšší než v r. 2004.

Plodnost a indukovaná potratovost podle věku

(Graf 4)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ, data za vybrané roky

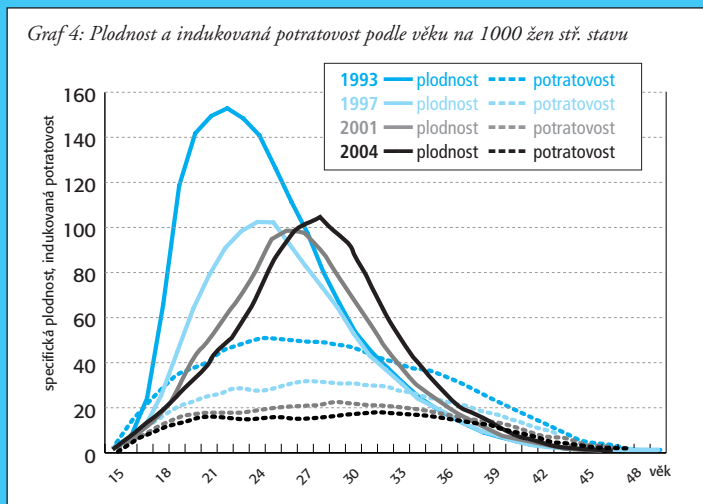
Plodnost a umělou (indukovanou) potratovost podle věku (specifické míry plodnosti a umělé potratovosti) lze vypočítat jako podíl živě narozených dětí nebo počtu provedených UPT ženám v konkrétním věku a středního stavu žen v tomto věku. Děti narozené ženám mladším 15 let nebo starším 49 let (dokončených, tj. věk matky při jejích posledních narozeninách) se pro účel výpočtu připočítávají k dětem narozeným patnácti nebo devětačtyřicetiletým ženám. Stejně tak tomu je v případě indukovaných (umělých) potratů.

V posledních letech se ženy stávají matkami stále později, přitom naměřená hodnota míry plodnosti se snižuje. Výše specifické míry plodnosti v roce 1993 kulminovala ve věku 22 let (míra plodnosti v této věkové skupině byla 151,6), v roce 1997 ve věku 24 let (101,2), v roce 2001 byla plodnost nejvyšší ve 26. roce věku (99,1) a v roce 2004 ve věku 28 let (105,3).

Došlo i k posunu nejvyšší naměřené míry indukované potratovosti do vyšších věkových kategorií: v roce 1993 byla tato míra nejvyšší ve věku 25 let (naměřeno 50,2), v roce 1997 ve věku 27 let (32,0), v roce 2001 ve 30 letech (21,5) a v roce 2004 to bylo až ve 33 letech (17,2). Nejvyšší naměřená specifická míra umělé potratovosti podle věku se tedy od roku 1993 do roku 2004 snížila na třetinu.

ŽENY A MUŽI v letech

Graf 4: Plodnost a indukovaná potratovost podle věku na 1000 žen stř. stavu

Vývoj používání vybraných metod antikoncepce – ženy 15–49 let

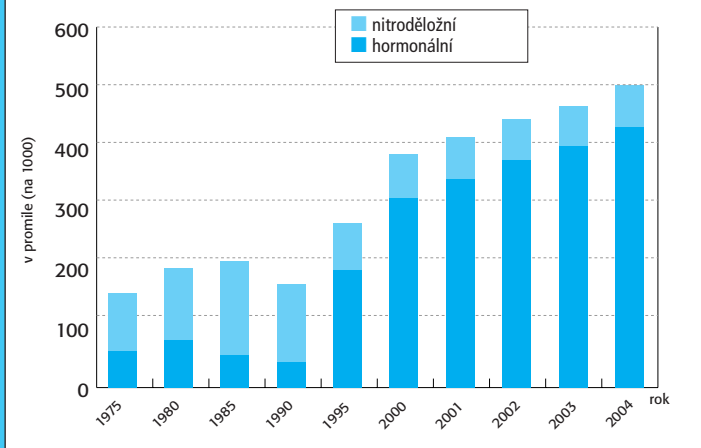
(Graf 5)

Zdroj: ÚZIS ČR – Roční výkaz o činnosti zdravotnického zařízení – gynekologie (A018)

V grafu jsou zahrnuty pouze dva druhy moderní antikoncepce žen – hormonální a nitroděložní. Ostatní, tradiční antikoncepční metody žen (použití pesaru, metoda „plodných a neplodných dní“), použití antikoncepce pouze na straně partnera (kondom, přerušovaná soulož), další, statisticky nevýznamné metody (sterilizace) a nepoužívání antikoncepčních metod nebyly do grafu zahrnuty.

Moderní antikoncepce přinesla ženám možnost svobodně rozhodovat o tom, zda, kdy a kolik budou mít dětí. Z grafu je patrná změna přístupu žen k vybraným typům antikoncepce: od roku 1975, kdy užívalo hormonální či nitroděložní antikoncepci na tisíc žen v reprodukčním věku 160 žen, vzrostl do roku 2004 tento podíl více než trojnásobně (505 žen na 1000 žen v reprodukčním věku). Od devadesátých let minulého století se také zásadně změnil poměr hormonální a nitroděložní antikoncepce. Jestliže v roce 1975 byl zjištěný poměr podílů hormonální a nitroděložní antikoncepce 39:61, od poloviny devadesátých let začal být poměr opačný, a každoročně se dále zvyšoval ve prospěch hormonální antikoncepce: v roce 1995 byl poměr hormonální a nitroděložní antikoncepce 72:28 a v roce 2004 dokonce 87:13. Nárůst počtu žen užívajících moderní antikoncepci a upřednostnění antikoncepce hormonální je možno dávat do souvislosti s dostupností kvalitnějších hormonálních přípravků a lepší informovaností žen o možnostech antikoncepce. Příznivým důsledkem je prudký pokles počtu umělých přerušování těhotenství v posledním desetiletí.

Graf 5: Vývoj používání vybraných metod antikoncepce – ženy 15–49 let

Cizinci podle vybraných občanství a věku

(Graf 6)

Zdroj: Cizinecká a pohraniční policie, MV ČR (zpracováno v ČSÚ) – k 31. 12. 2004

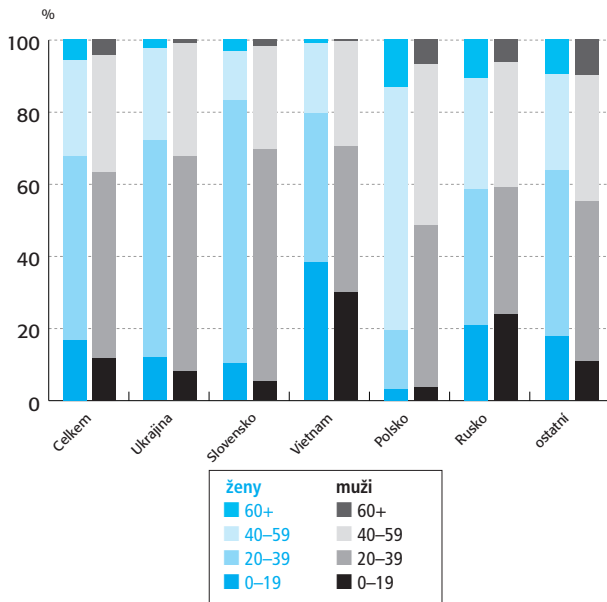
V počtu cizinců jsou všichni cizinci s povolením k trvalému, dlouhodobému a přechodnému pobytu, s platným azylem a s vízy nad 90 dní.

V roce 2004 žilo v České republice přes 255 000 cizinců, z toho bylo 40,3 % žen. Nejvíce mezi cizinci bylo občanů Ukrajiny (30,6 %) a Slovenska (18,5 %). Z hlášených bylo dále 13,4 % občanů Vietnamu, 6,4 % Polska a 5,9 % Ruska. Ostatní občanství tvořila celkem 25,3 %. Ženy převládaly pouze mezi občany Polska (53,9 %) a Ruska (52,9 %). Nejvyšší podíl mužů byl mezi občany Ukrajiny (62,0 %) a Vietnamu (61,4 %).

Celkově nejvíce ze všech cizinců bylo ve věku 20–39 let (51,2 %), dále ve věku 40–59 let (30,5 %), a ve věku 60 let a více bylo 4,7 %. Pod 20 let jich bylo 13,6 %.

Výjimku tvoří pouze občané Polska, kterých je nejvíce (57,2 %) ve věku 40–59 let. Nejmladších pod 20 let je nejvíce mezi občany Vietnamu (celkově 33,2 %, mezi muži 29,5 %, mezi ženami 37,8 %) a Ruska (celkově 22,2 %, muži 23,8 %, ženy 20,8 %). Nejvyšší věková kategorie nad 60 let je nejsilněji zastoupena mezi občany Polska, kde tvoří 10,6 % a mezi občany Ruska (8,3 %).

Graf 6: Cizinci vybraných občanství a věku (tabulka – počet v tisících osob)

	0-19		20-39		40-59		60+	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Ukrajina	3,6	3,7	17,7	28,9	7,8	15,3	0,7	0,6
Slovensko	1,8	1,7	13,4	18,4	2,5	8,4	0,7	0,6
Vietnam	5,5	5,8	6,1	7,8	2,9	5,8	0,2	0,1
Polsko	0,2	0,3	1,4	3,3	5,9	3,4	1,2	0,5
Rusko	1,7	1,7	3,0	2,5	2,5	2,5	0,8	0,4
Ostatní	4,2	4,5	10,8	17,9	6,4	14,8	2,2	3,9
Celkem	17,0	17,7	52,3	78,8	27,9	50,2	5,9	6,2

Hospodařící domácnosti podle typu

(Graf 7)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ

Hospodařící domácnost je založena na prohlášení o společném bydlení a hospodaření osob v příslušném bytě.

Závislími dětmi se rozumí osoby ve věku 0–14 let a studující nebo handicapované osoby ve věku 15–25 let.

Neúplnou rodinu tvoří jeden rodič a jeho dítě (dětí) bez ohledu na závislost. Kategorie „ostatní neúplné rodiny“ zahrnuje takové domácnosti, kde žádné z dětí, žijících s jedním rodičem není závislé – tj. všechny jsou zaopatřené (a mohou zde být přítomny další osoby).

Úplnou rodinu tvoří pár a případně (není podmínka) jejich dítě (dětí) a opět zde mohou být přítomny další osoby.

Vícečlenná nerodinná domácnost je taková, ve které neexistuje ani klasický pár ani žádná základní rodinná jednotka – tj. rodič(e) a dítě (dětí) – např. se může jednat o domácnost, kde žije babička s vnoučetem nebo pouze dva sourozenci.

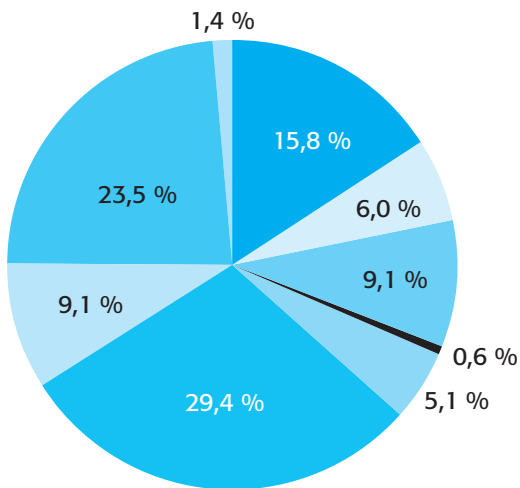
V ČR byly v roce 2004 více jak 4 miliony hospodařících domácností. Většinu (62,1 %) hospodařících domácností v České republice reprezentuje partnerský pár a téměř polovinu z toho (47,4 %) představuje pár s alespoň jedním závislým dítětem.

Neúplné rodiny představovaly v roce 2004 téměř 12 % (11,6 %) domácností, tj. přes 475 tisíc, z nich v 56,4 % byly přítomny závislé děti. V čele naprosté většiny neúplných rodin se závislími dětmi (91,2 %) staly matky (podíl těchto domácností ze všech hospodařících byl 6,0 %). Navíc, v 78,6 % neúplných rodin v čele s matkou (4,7 % z celkového počtu hospodařících domácností, tj. přes 192 tisíc) nebyl přítomen (kromě matky a závislých dětí) žádný další člen. Neúplné rodiny v čele s otcem tvořily pouhých 0,6 % a podíl takových domácností jen se závislími dětmi bez dalších členů představoval 75,7 %. Ve zbytku neúplných rodin nebyly přítomny závislé děti a proto je rozlišování na muže a ženy v čele nepodstatné.

Jednočlenné domácnosti představují 24,9 % ze všech hospodařících domácností, z toho více než polovina (63,5 %) to jsou domácnosti žen.

Na vícečlenné nerodinné domácnosti připadlo 1,4 %, z toho 40,1 % tvořily domácnosti s alespoň jedním závislým dítětem.

Graf 7: Hospodařící domácnosti podle typu v roce 2004

- jednočlenná domácnost – žena (15,8 %)
- neúplná rodina – matka a závislé dítě, popř. jiný člen (6,0 %)
- jednočlenná domácnost – muž (9,1 %)
- neúplná rodina – otec a závislé dítě, popř. jiný člen (0,6 %)
- ostatní neúplné rodiny (5,1 %)
- úplná rodina se závislými dětmi, popř. jiný člen (29,4 %)
- pár a zaopatřené dítě nebo jiná osoba (9,1 %)
- samostatně žijící pár (23,5 %)
- vícečlenná nerodinná domácnost (1,4 %)

Nejméně jedno závislé dítě bylo přítomno v 36,5 % všech hospodářských domácností.

O osoby ve věku 0–24 let v rodinách (podíl ze všech ve věkové skupině)

(Tabulka 2)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil – průměrný stav za rok 2004

Tabulka ukazuje podíly dětí (bez ohledu na to, zda jsou závislé) v jednotlivých typech rodin.

Kategorie „s matkou, otcem“ znamená, že v domácnosti žijí děti ve věku 0–24 let pouze s jedním z rodičů bez ohledu na další členy domácnosti.

Kategorie „s oběma rodiči“ znamená, že v domácnosti žijí děti ve věku 0–24 let s oběma rodiči bez ohledu na další členy domácnosti.

Kategorie „bez rodičů“ znamená, že děti ve věku 0–24 let nežijí s rodiči.

Kategorie „matka“, „otec“ nezahrnuje pouze biologické rodiče, ale všechny respondenty, kteří se jako rodiče dětí označili.

Do 17 let věku včetně žije s oběma rodiči více jak osmdesát procent (83,5 %) dětí, od 18 do 24 let je to stále ještě více jak pětadesát procent (65,6 %). Do pěti let včetně žije jen s jedním rodičem 12,8 % dětí (jen 0,4 % s otcem), ve věku 6–17 let žije jen s jedním rodičem 17,0 % dětí (s matkou 15,8 % dětí a jen s otcem 1,2 %). Ve stáří 18–24 let žije ještě 82,4 % dětí alespoň s jedním rodičem, 14,1 % pouze s matkou a 2,7 % pouze s otcem.

Podíl osob žijících samostatně na celkovém počtu osob

(Tabulka 3)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil – průměrný stav za rok 2004

Aplikované metody výběru a sběru dat ve VŠPS (náhodný výběr adres a osobní návštěva tazatele) mohou způsobit nadhodnocení podílu ve vyšších věkových skupinách a podhodnocení podílu u nejmladší věkové skupiny.

V roce 2004 žilo samostatně 10,0 % obyvatel: 12,3 % ze všech žen

*Tabulka 2: Osoby ve věku 0–24 let v rodinách
(podíl ze všech ve věkové skupině) v roce 2004*

Věk dítěte	Procento dětí žijících			
	s matkou	s otcem	s oběma rodiči	bez rodičů
0–5	12,4	0,4	87,1	0,2
6–17	15,8	1,2	82,2	0,9
18–24	14,1	2,7	65,6	17,6

ŽENY A MUŽI v datech

Tabulka 3: Podíl osob žijících samostatně na celkovém počtu osob (průměry za rok 2004)

Věková skupina	Ženy	Muži	Celkem
do 34	2,0	3,5	2,8
35–49	4,1	8,3	6,2
50–64	14,7	10,2	12,5
65+	45,6	18,1	34,9
Celkem	12,3	7,5	10,0

a 7,5 % ze všech mužů. Až do věku 49 let včetně je mezi ženami podíl žijících samostatně nižší než podíl těchto osob mezi muži (ve věkové kategorii do 34 let včetně je jich mezi muži 3,5 % [mezi ženami 2,0 %], ve věkové kategorii 35–49 let tvoří 4,1 % u žen a u mužů 8,3 %). Od 50 let výše je tomu obráceně: podíl u mužů je nižší než podíl u žen a tento rozdíl se s věkem zvyšuje. Nejvyšší podíl osob žijících samostatně byl v nejvyšší věkové kategorii, 65 a více let (34,9 %), přitom mezi ženami tohoto věku jich je 45,6 %, mezi muži pak výrazně méně, 18,1 %.

Rozvod a určení dětí do péče po rozvodu

(Tabulka 4)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ; Okresní a krajské soudy

Rozváděná manželství jsou sledována podle počtu nezletilých dětí. Nezletilým dítětem se rozumí osoba do 18 let věku.

Počet rozhodnutí o svěřeni do péče po rozvodu je odlišný jak od počtu dětí, tak od počtu rozvodů, protože o svěřeni do péče se rozhoduje v první fázi a celé rozvodové řízení může být ukončeno až v dalším roce.

Ročně se v České republice rozvádí něco přes 30 tisíc manželství. V roce 2004 jich bylo 33 060. Ženy podávají návrh na rozvod dvakrát častěji než muži (v roce 2004 to bylo 66,9 % ze všech návrhů).

Většina (62,9 %) rozvedených manželů měla alespoň jedno nezletilé dítě. Nejvíce mezi rozvedenými s nezletilým dítětem bývá těch, kteří mají jedno nezletilé dítě. V roce 2004 to bylo 56,7 %, se dvěma dětmi 38,4 % a tři a více nezletilých dětí mělo 4,9 % ze všech rozvedených rodin s nezletilým dítětem.

V drtivé převaze je dítě svěřeno do péče matce. V roce 2004 bylo těchto rozhodnutí 90,1 %, zatímco svěřit dítě do péče otce bylo rozhodnuto v 7,1 % případů. Jen 2,4 % připadá na děti, které byly svěřeny do společné nebo střídavé péče obou rodičů a 0,4 % na děti svěřené do péče jiné osobě, než je rodič. Počet dětí svěřených do společné či střídavé péče obou rodičů postupně narůstá (v roce 2000 to bylo 1,3 %).

Tabulka 4: Rozvod a určení dětí do péče po rozvodu

Počet rozvodů		1995	2000	2004
		31 135	29 704	33 060
v tom	na návrh ženy	20 902	20 208	22 110
	na návrh muže	10 233	9 496	10 950
Počet nezletilých dětí v rozvádějícím se manželství				
	0	9 027	10 637	12 255
	1	12 880	11 084	11 802
	2	8 003	7 015	7 993
	3+	1 225	968	1 010
Rozhodnutí o svěření do péče po rozvodu				
	matce	28 629	28 746	28 942
	otci	2 017	2 067	2 286
	do společné / střídavé péče	–	426	764
	jiné osobě než rodičům	140	168	129

ŽENY A MUŽI
v datech

Základní charakteristiky zdraví, nemocnosti a úmrtnosti

(Tabulka 5)

Zdroj: Úmrtnostní tabulky a demografická statistika ČSÚ; ÚZIS ČR
Střední délka zdravého života při narození – odhady Světové zdravotnické organizace

Střední délka života vychází z úmrtnostních tabulek konstruovaných na základě specifických měr úmrtnosti podle věku ve výchozím roce. Střední délka života ve věku x - let určuje, kolika let se v průměru dožije ještě žena či muž při svých x -tých narozeninách (za předpokladu zachování specifických měr úmrtnosti podle věku na úrovni výchozího roku). Průměrný věk při úmrtí zjistíme tak, že ke střední délce života přičteme věk x let. Střední délka života v žádném případě nelze zaměňovat s průměrným věkem žijících.

Hodnota ukazatele „střední délka zdravého života při narození“ vyjadřuje, kolik let prožitých v plném zdraví může očekávat novorozenec při současné úrovni nemocnosti a úmrtnosti. Před rokem 2001 nejsou tyto údaje k dispozici.

Pravděpodobnost úmrtí mezi 15–60 lety (pravděpodobnost, že osoba zemře mezi svými 15. a 60. narozeninami) se rovněž odvozuje z úmrtnostních tabulek. Kojeneckou úmrtnost počítáme jako podíl zemřelých do 1 roku na 1000 živě narozených v tom samém roce.

Údaje za hospitalizované jsou průměry za daný rok vztažené na 100 000 obyvatel středního stavu.

Ženy se dožívají vyššího věku než muži. Střední délka života při narození u českých žen byla v roce 2004 o 6,5 roku delší než u mužů. Rozdíl se však v posledních letech snižují – v roce 1990 byl rozdíl ve prospěch žen 7,8 roků, v roce 1995 už jen 6,9 roků. Ženy také mají šanci žít déle než muži ve zdraví (v roce 2002, kdy byl tento ukazatel zjišťován v České republice naposledy, to bylo o 5,0 roků). Snižuje se i pravděpodobnost úmrtí ve věku 15–59 let. U žen se tato pravděpodobnost oproti roku 1995 snížila o 1,6 procentního bodu, u mužů o 2,9 procentních bodů. ČR patří po léta k zemím s nejnižší kojeneckou a novorozeckou úmrtností a je potěšitelné, že i v posledních letech tato úmrtnost stále klesá, u kojenců dokonce v posledních deseti letech klesla zhruba o polovinu. V posledních letech došlo také k poklesu pracovní neschopnosti (PN), vzrostla však průměrná doba nemocnosti a vzrostl také počet hospitalizovaných na 100 000 obyvatel.

Tabulka 5: Základní charakteristiky zdraví, nemocnosti a úmrtnosti

		1995		2001		2004	
		ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Střední délka života ve věku	0	76,7	69,7	78,4	72,1	79,0	72,5
	20	57,5	50,8	58,9	52,8	59,5	53,2
	40	38,0	32,0	39,4	33,8	39,9	34,2
	60	20,0	15,9	21,2	17,3	21,6	17,6
Střední délka zdravého života		–	–	69,5	63,8	70,9 ^{*)}	65,9 ^{*)}
Pravděpodobnost úmrtí mezi 15.–60. narozeninami (v %)		8,5	19,0	7,6	16,8	6,9	16,1
Kojenecká úmrtnost (v ‰)		6,4	8,9	3,4	4,5	3,4	4,3
Úmrtnost dětí 1–4 roky (v ‰)		0,3	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2
Počet ukončených případů PN na 100 000 pojištěnců		106 760	92 561	89 517	80 949	87 136 ^{**)}	76 302 ^{**)}
Průměrné trvání 1 případu PN (ve dnech)		26,9	24,6	29,4	28,5	31,2 ^{**)}	30,6 ^{**)}
Hospitalizovaní v nemocnicích na 100 000 obyv.		23 252	18 067	23 198	19 003	24 924 ^{**)}	20 504 ^{**)}

^{*)} poslední data jsou k dispozici za rok 2002

^{**)} poslední data jsou k dispozici za rok 2003

ŽENY A MUŽI
v datech

Úmrtnost podle věku

(Graf 8)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ – data za rok 2004

Míry úmrtnosti podle věku (tzv. specifické míry úmrtnosti) počítáme jako podíl zemřelých v příslušném věku na 1000 osob v tomto věku žijících k 1. 7. kalendářního roku (tzv. střední stav obyvatel).

Ženy umírají nejčastěji ve věku 80–84 let. V roce 2004 v tomto věku bylo 23,6 % zemřelých žen. Muži nejvíce umírají již ve věku 75–79 let. V roce 2004 spadá do této věkové kategorie 15,9 % ze všech zemřelých mužů.

Ve všech věkových skupinách až do věku 74 let je podíl mužů na počtu zemřelých vyšší než podíl žen. Obrat nastává až v 75. roce života, kdy je počet zemřelých žen vyšší než počet mužů. Mezi zemřelými ve věku 75–79 bylo žen 52,5 %, ve věkové skupině 80–84 jich bylo 60,8 %, ve skupině 85–89 let 67,3 % a mezi zemřelými ve věku nad devadesát let tvořily ženy zhruba tři čtvrtiny. To pochopitelně souvisí se skutečností, že se ženy celkově dožívají vyššího věku než muži.

Výskyt chorob přenosných sexuálním stykem

(Tabulka 6)

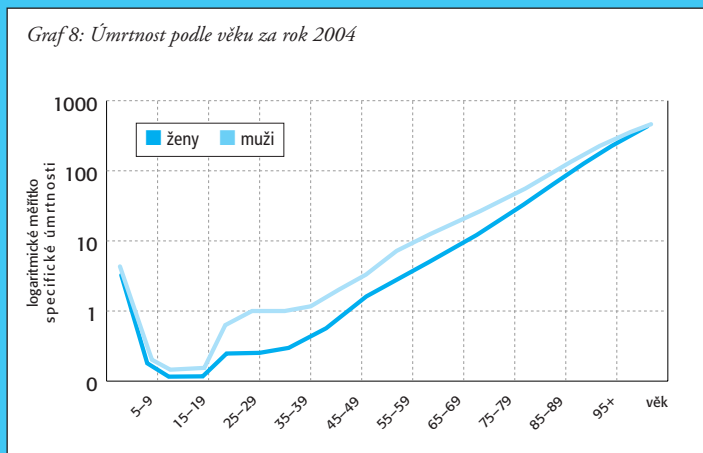
Zdroj: Státní zdravotní ústav (Národní referenční laboratoř pro AIDS) – informace o HIV-pozitivních a nakažených AIDS; Povinné hlášení „Hlášení pohlavní nemoci“ (tiskopis NZIS 017 2) sbírané prostřednictvím hygienické služby.

Údaje v tabulce zahrnují občany ČR a cizince s trvalým pobytem v ČR.

V posledních letech přibývá v ČR ročně 50–60 nových případů osob nakažených HIV. Jestliže v roce 1995 bylo v ČR 194 HIV pozitivních osob, v roce 2003 jich bylo evidováno celkem 532. Představuje to nárůst o 174,2 %. Stoupl výskyt této infekce u žen, které od roku 2000 tvoří téměř čtvrtinu (v roce 2003 to bylo 23,1 %) všech HIV pozitivních, přitom v roce 1995 bylo žen 19,1 %.

V roce 2003 bylo u nás hlášeno celkem 800 nových případů syfilidy (z toho bylo 54,3 % žen) a 1016 nově hlášených případů gonokokové infekce – kapavky (33,8 % žen). V porovnání s rokem 1995 vzrostl do roku 2003 počet nahlášených nových případů syfilidy o 97,0 % (ženy o 98,2 %, muži o 95,7 %). U syfilidy tvořili cizinci s trvalým pobytem v roce 2003 téměř polovinu nemocných (45,4 %).

Graf 8: Úmrtnost podle věku za rok 2004

Tabulka 6: Výskyt chorob přenosných sexuálníím stykem

		2000		2002		2003	
		ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
HIV pozitivní	nové případy za rok	14	44	11	39	12	49
	nemocní k 31.12.	93	298	112	368	123	409
	nemocní na 100 tis.	1,8	6,0	2,1	7,4	2,4	8,2
AIDS	nové případy za rok	2	12	1	8	1	8
	nemocní k 31.12.	7	52	9	55	9	58
	nemocní na 100 tis.	0,1	1,0	0,2	1,1	0,2	1,2
Syfilis	nové případy za rok	403	438	462	462	434	366
	na 100 tis.	7,6	8,8	8,8	9,3	8,3	7,4
Gonokok. infekce	nové případy za rok	281	584	276	628	343	673
	na 100 tis.	5,3	11,7	5,3	12,6	6,6	13,5

Míry smrtnosti na nejvýznamnější příčiny smrti podle věku*(Graf 9)**Zdroj: Demografická statistika ČSÚ (data za rok 2004)*

Míry smrtnosti (úmrtnost podle příčin smrti) podle věku (specifické smrtnosti) počítáme jako podíl počtu zemřelých na příslušnou skupinu příčin smrti v roce 2004 na 100 000 osob v daném věku (střední stav – k 1. 7. 2004). Kódy skupin příčin smrti jsou převzaty z 10. revize mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Pro přehlednost nebyly uvedeny názvy skupin příčin smrti přímo do grafu.

Významy kódů jsou následující (řazení podle četnosti výskytu):

IX <i>Nemoci oběhové soustavy</i>	X <i>Nemoci dýchací soustavy</i>
II <i>Novotvary</i>	XI <i>Nemoci trávicí soustavy</i>
XX <i>Vnější příčiny smrti</i>	

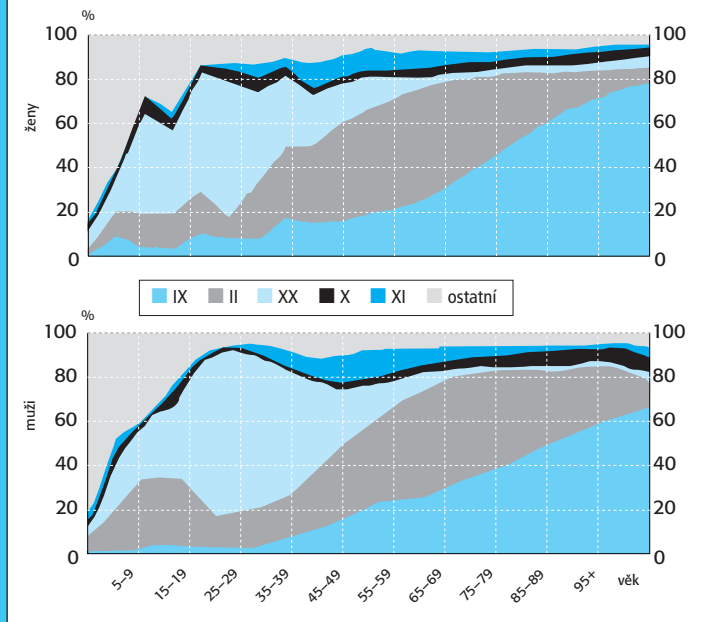
Muži i ženy umírají nejčastěji na nemoci oběhové soustavy. V roce 2004 tak zemřelo 30 123 žen a 24 919 mužů. Představuje to 56,8 % ze všech žen a 46,0 % ze všech mužů, kteří toho roku zemřeli. V roce 2004 na sto tisíc žen žijících v České republice připadlo 574,4 těchto úmrtí a na 100 000 mužů to bylo 501,2. Pouze v případě nemocí oběhové soustavy je míra smrtnosti žen vyšší než míra mužů.

Na druhém místě z příčin smrti jsou novotvary. V roce 2004 na ně zemřelo 13 024 žen a 16 280 mužů. Představuje to 24,6 % ze všech zemřelých žen a 30,0 % ze všech zemřelých mužů. Na 100 000 žen tak připadlo 248,8 těchto úmrtí, a na 100 000 mužů to bylo 327,5 úmrtí.

Následují vnější příčiny, nemoci dýchací soustavy a první pěti uzavírají nemoci trávicí soustavy. V roce 2004 zemřelo na 100 000 žen nebo na 100 000 mužů: na vnější příčiny 46,1 žen a 92,1 mužů, na nemoci dýchacího ústrojí 39,5 žen a 54,0 mužů a v případě smrti na nemoci trávicích orgánů to bylo 37,3 žen a 52,0 mužů.

V nejnižším věku byl největší podíl úmrtí zaznamenán ve skupině „ostatní“ (nejčastěji se jedná o skupiny XVI – Některé stavy vzniklé v prenatalním období a XVII – vrožené vady, deformace a chromozonální abnormality). Od 10 let věku umírají jak ženy tak muži nejčastěji na vnější příčiny: v roce 2004 se to týkalo žen ve věku do 34 let a mužů do věku 44 let. U žen od 35 let do 64 let byly nejčastější příčinou smrti novotvary,

Graf 9: Míry smrtelnosti na nejvýznamnější příčiny smrti podle věku (za rok 2004)

ŽENY A MUŽI
v datech

od 65 let a výše nemoci oběhové soustavy. Muži ve věku 45–49 umírali nejčastěji na nemoci oběhové soustavy, od 50 let až do 64 let na novotvary a obdobně jako ženy muži starší 65 let nejvíce umírali na nemoci oběhové soustavy.

Vývoj incidence a smrtnosti na zhoubné novotvary

(Graf 10)

Zdroj: ÚZIS ČR – povinná hlášení – „Hlášení novotvarů“, vedená v Národním onkologickém registru

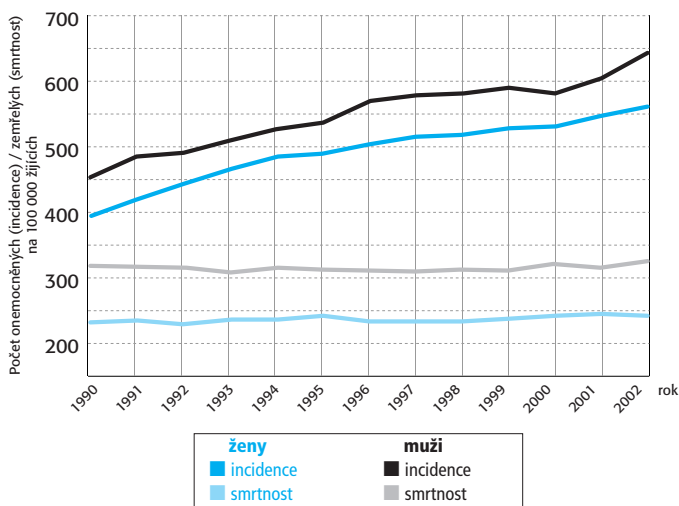
Míry incidence jsou počítány jako podíl onemocnělých osob vztážených na 100 000 žijících osob v příslušném kalendářním roce. Obdobně jsou počítány míry smrtnosti (počty zemřelých na zhoubné novotvary vztážené ke 100 000 žijících v daném roce). Protože míry jsou počítány jako podíl dvou v čase se měnících hodnot, nelze hodnoty měr incidence a smrtnosti zaměňovat s absolutními počty onemocnělých a zemřelých.

Míra incidence zhoubných novotvarů se od roku 1990 do roku 2002 zvyšovala, zatímco smrtnost na ně byla v podstatě konstantní. U mužů dosahují oba ukazatele vyšších hodnot, než u žen. Oproti roku 1960 se do roku 1990 míra incidence zhoubných novotvarů zvýšila u žen 1,6x, u mužů 1,7x. Oproti roku 1990 vzrostla do roku 2002 míra incidence 1,4x jak u mužů, tak u žen. Míra smrtnosti na zhoubné novotvary se u žen do roku 1990 zvýšila oproti roku 1960 1,3x a u mužů 1,4x, od roku 1990 do roku 2002 více méně stagnovala.

Tento trend lze přičíst především pokroku v medicíně, zejména zaváděním nových, účinnějších léčebných metod a také včasnému odhalování raných stádií onemocnění. Jestliže v roce 1960 onemocnělo v České republice na 100 000 žen 250,5 žen a na 100 000 mužů 262,4 mužů, v roce 2002 to bylo již 563,2 žen a 643,7 mužů. Pozitivní je, že při tomto nárůstu incidence zhoubných nádorů zůstává smrtnost na ně po celé období od roku 1960 přibližně na stejné úrovni: jestliže míra incidence zhoubných nádorů od roku 1960 do roku 2002 vzrostla u žen 2,2x a u mužů 2,5x, smrtnost na ně vzrostla za tu dobu pouze 1,3x u žen a 1,4x u mužů.

Graf 10: Vývoj incidence a smrtnosti na zhoubné novotvary

ŽENY A MUŽI
v datech

Vývoj počtu mamografií

(Graf 11)

Zdroj: Roční výkaz o přístrojovém vybavení zdravotnických zařízení (T(MZ)1–01)

Během pěti let, v období 2000–2004, přibýlo v České republice 31 mamografií a jejich počet se tak zvýšil na 140.

Jestliže v roce 1993 připadalo na milion žen ve věku 40 a více let 23 těchto přístrojů, v roce 2000 jich bylo 42 a v roce 2004 již 53.

Kardiochirurgické operace

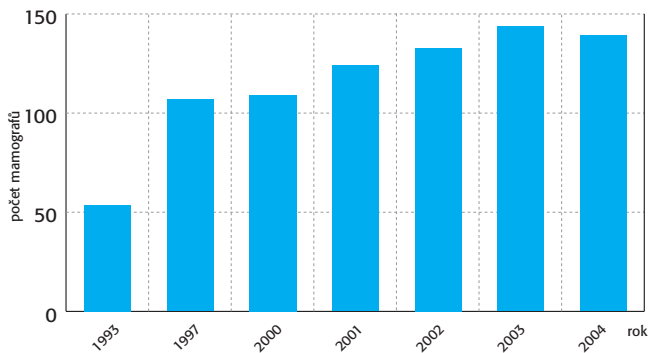
(Graf 12)

Zdroj: ÚZIS ČR, KSRZIS – Národní kardiochirurgický registr

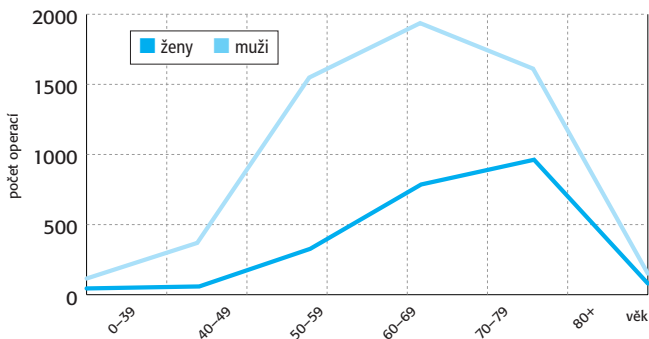
Muži musí častěji podstoupit kardiochirurgické operace než ženy, v roce 2002 bylo v České republice provedeno celkem 8683 kardiochirurgických operací, z toho se 28,8 % týkalo žen a 71,2 % mužů. Muži převažují ve všech věkových kategoriích, nejvíce pak mezi operovanými ve věkové skupině 40–49 let (84,5 %) a 50–59 let (82,4 %).

Téměř 90 % operací srdce provedených v roce 2002 se týkalo osob ve věku 50–79 let. Mezi operovanými ženami bylo v tomto věku 90,6 %, mezi operovanými muži 89,3 %. Ženy podstupují kardiochirurgickou operaci nejčastěji ve věku 70–79 let, kam v roce 2002 připadlo 42,0 % operovaných. Dále pak ve věku 60–69 let bylo 34,3 % operovaných žen a ve věku 50–59 let podstoupilo operaci srdce 14,4 % ze všech takto operovaných žen. U mužů spadá nejvyšší podíl operací srdce na věk 60–69 let, v roce 2002 to bylo 33,8 % ze všech těchto operací provedených na mužích. Další nejpočetnější zastoupení podle věku měla mezi operovanými muži věková kategorie 70–79 let (28,3 %) a ve věku 50–59 bylo 27,2 % takto operovaných mužů. Největší rozdíly ve věkových strukturách pacientek a pacientů, operovaných v roce 2002 na srdeční onemocnění, byly v kategoriích 50–59 let, kdy rozdíl podílů operovaných v tomto věku činil 12,8 procentních bodů ve prospěch mužů, a 70–79 let, kdy byl bodový rozdíl 13,7 ve prospěch žen.

Graf 11: Vývoj počtu mamografií

Graf 12: Kardiochirurgické operace v roce 2002

Žáci, studenti (školní rok 2004/2005) a absolventi (školní rok 2003/2004)

(Tabulka 7)

Zdroj: ÚIV – výkazy škol (MŠMT) řady V

žáci speciálních škol = děti ve speciálních mateřských školách, speciálních základních školách, zvláštních školách, přípravných stupních, speciálních gymnáziích, speciálních středních odborných školách, praktických školách, speciálních středních odborných učilištích, odborných učilištích a školách při zařízeních ústavní a ochranné výchovy; údaje za školní rok 2004/2005.

žáci základních a speciálních škol bez žáků přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním, bez frekventantů kursů pro doplnění vzdělání; údaje za školní rok 2004/2005.

žáci středních škol (gymnází, středních odborných škol, středních odborných učilišť a učilišť) a vyšších odborných škol = žáci v denním studiu bez frekventantů kursů na doplnění vzdělávání a rekvalifikačních kursů; údaje za školní rok 2004/2005.

absolventi vyšších odborných škol = údaje za školní rok 2003/2004

studenti vysokých škol = studenti v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech v prezenčním, distančním a kombinovaném studiu; údaje za školní rok 2004/2005.

absolventi vysokých škol = absolventi v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech v prezenčním, distančním a kombinovaném studiu; údaje za rok 2004.

Převaha dívek je mezi žáky středních odborných škol a gymnázií a zejména vyšších odborných škol, převaha hochů mezi žáky na středních odborných učilištích a mezi frekventanty speciálních škol všech stupňů, zejména při zařízeních ústavní a ochranné výchovy. Vysokoškolačky o něco častěji absolvují pouze bakalářské studium a pouze třetina je jich mezi absolventy doktorských programů.

Úspěšnost při přijetí na střední školy je podle pohlaví přibližně na stejné úrovni. Nejvyšší je na střední odborné školy, kam bylo z přihlášených uchazeček přijato 53,6 % dívek a z přihlášených uchazečů 55,0 % chlapců. Nejnižší úspěšnost byla v případě přijetí na gymnázia víceletá, kam se dostalo 43,0 % přihlášených dívek a 44,4 % přihlášených chlapců. Úspěšnost při

Tabulka 7: Žáci, studenti (školní rok 2004/2005) a absolventi (školní rok 2003/2004)

	Dívky / ženy	Chlapci / muži	% žen	% mužů
Mateřské školy	134 582	145 905	48,0	52,0
Žáci speciálních škol všech stupňů	26 982	39 558	40,6	59,4
z toho ve školách při zařízeních ústavní a ochranné výchovy	619	1 493	29,3	70,7
Žáci základních škol	446 445	471 293	48,6	51,4
Žáci středních odborných učilišť a učilišť	61 733	114 242	35,1	64,9
Žáci středních odborných škol	116 755	92 174	55,9	44,1
Žáci gymnázií	84 708	57 666	59,5	40,5
Žáci vyšších odborných škol	17 113	7 920	68,4	31,6
Studenti vysokých škol	150 094	148 102	50,3	49,7
na 1000 žen / mužů	28,7	29,8	x	x
na 1000 žen / mužů ve věku 20–29 let	188,8	178,9	x	x
Absolventi vyšších odborných škol	4 453	1 622	73,3	26,7
Absolventi VŠ bakalářských studijních programů	7 351	5 188	58,6	41,4
Absolventi VŠ magisterských studijních programů	13 294	12 199	52,1	47,9
Absolventi VŠ doktorských studijních programů	616	1 116	35,6	64,4
Úspěšnost přijímaných (v %) na:				
Gymnázia čtyřletá	x	x	53,2	52,6
Gymnázia víceletá	x	x	43,0	44,4
Střední odborné školy	x	x	53,6	55,0
Vysoké školy (bakalářské a magisterské programy)	x	x	52,3	65,0

přijetí na vysoké školy (ať už do bakalářského či magisterského programu) měli chlapani vyšší (přijato jich bylo 65,0 % z přihlášených) než dívky, kterých uspělo jen 52,3 %.

Studenti VŠ podle oborů studia

(Graf 13)

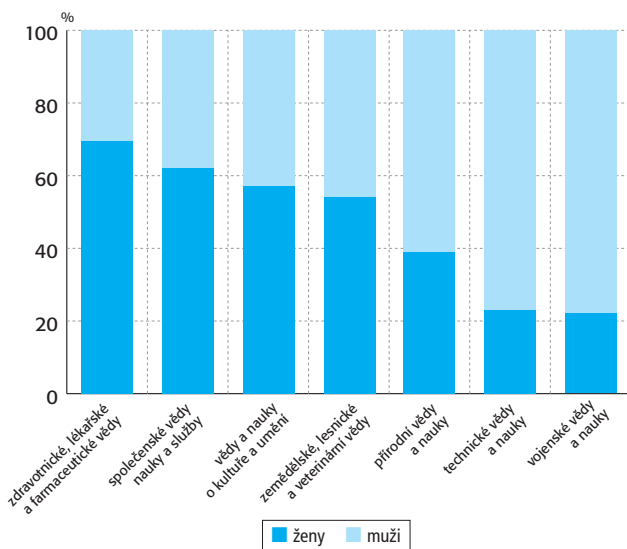
Zdroj: ÚIV – matrika studentů VŠ

Skupiny studijních programů podle KKO V (Klasifikace kmenových oborů vzdělání)

Studenti vysokých škol v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech v prezenčním, distančním a kombinovaném studiu.

Zastoupení obou pohlaví je nejvíce rovnoměrné mezi studenty zemědělských, lesnických a veterinárních oborů a mezi studenty nauk o kultuře a umění. Ženy převažují v oborech společenskovedních a oborech z oblasti služeb, nejčastěji pak na medicíně a farmacii. Málo žen najdeme na technických a přírodovědných oborech, a také na vojenských vysokých školách. Odlišná míra zastoupení žen a mužů však neovlivnila pořadí podle oborů studia, které se u obou pohlaví shoduje: nejčastěji ženy i muži studují vysoké školy zaměřené na společenské vědy, nauky a služby, na druhém místě u obou jsou technické vědy a nauky.

Graf 13: Studenti VŠ podle oborů studia za rok 2004 (tabulka – počet osob)

	Ženy	Muži
Zdravotnické, lékařské a farmaceutické vědy	14 959	6 632
Společenské vědy, nauky a služby	98 832	59 520
Vědy a nauky o kultuře a umění	3 824	2 868
Zemědělské, lesnické a veterinární vědy	5 997	5 133
Přírodní vědy a nauky	9 420	14 661
Technické vědy a nauky	16 993	59 043
Vojenské vědy a nauky	69	243

Učitelé, zástupci ředitelů a ředitelé podle typů škol*(Graf 14)*

Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ

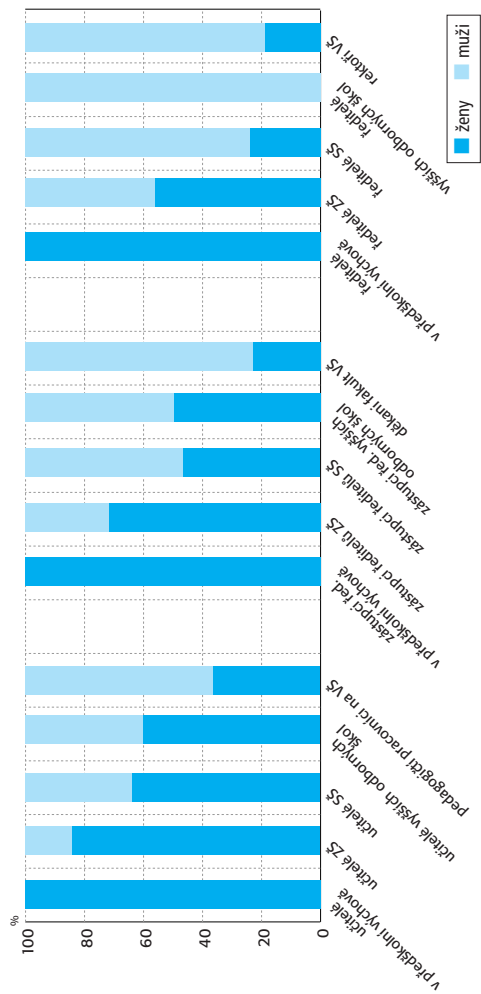
Bylo použito kombinace kódů K-Zam a OKEČ. Data jsou průměry za rok 2004.

Školství, to je tradičně doménou žen a ženy mezi pedagogy mimo vysoké školy převládají. Podle typů škol však jsou rozdíly v zastoupení podle pohlaví různé: Lze tedy říci, že čím vyšší typ školy, tím je podíl mužů mezi učiteli vyšší. Jestliže mezi učiteli předškolní výchovy je zastoupení žen 100 %, mezi vysokoškolskými pedagogy je jich zhruba třetina (36,3 %).

Z hlediska řídicích pozic ve školství lze říci: čím vyšší pozice, tím nižší podíl žen. Mezi zástupci ředitelů základních škol je žen 71,6 %, mezi řediteli je jich jen 55,5 %. Mezi zástupci ředitelů středních škol tvoří ženy 46,6 %, mezi řediteli 24,3 %. Mezi zástupci ředitelů vyšších odborných škol je žen polovina. Mezi děkany fakult na vysokých školách najdeme 23,0 % žen, mezi rektory je jich 18,8 %.

Graf 14: Učitelé, zástupci ředitelů a ředitelé podle typů škol (průměry za rok 2004)

Pedagogové na vysokých školách

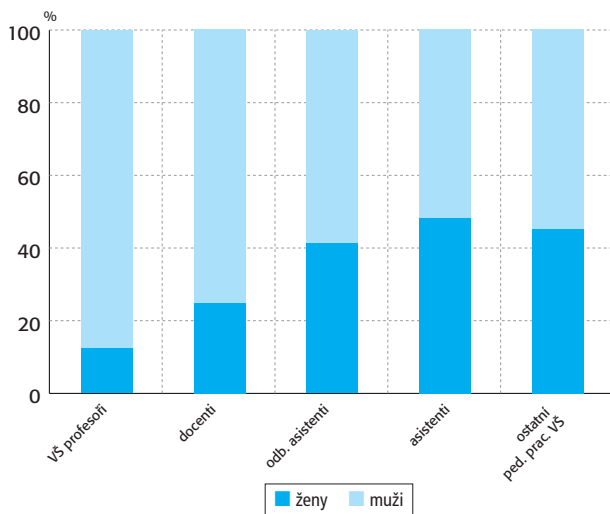
(Graf 15)

Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ

Bylo použito kombinace kódů K-Zam a OKEČ. Data jsou průměry za rok 2004.

Čím vyšší pedagogickou hodnost vyučujících na vysoké škole mají, tím je mezi nimi zastoupení žen nižší: mezi asistenty je jich 50,7 %, mezi odbornými asistenty 42,8 %, mezi docenty 25,6 % a mezi profesory 12,1 %.

Graf 15: Pedagogové na VŠ (průměry za rok 2004)

ŽENY A MUŽI
v datech

Populace podle věkových skupin a vzdělání

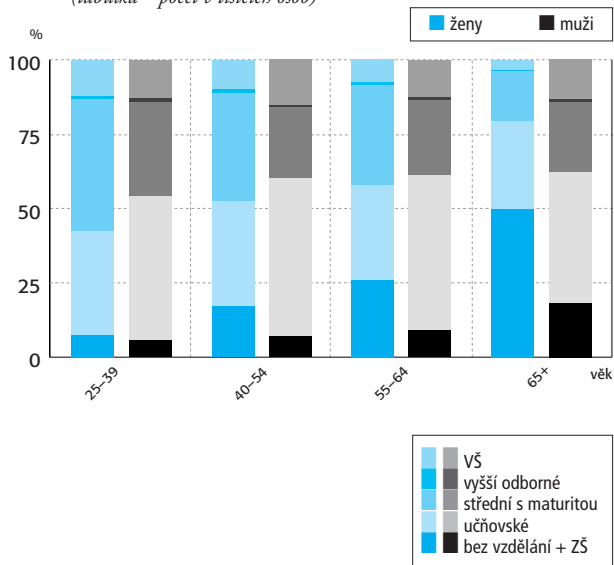
(Graf 16)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil – průměry za rok 2004

První kategorie – „bez vzdělání + ZŠ“ – obsahuje osoby bez vzdělání, s neukončeným základním vzděláním a s ukončeným základním vzděláním, protože dvě první kategorie by byly příliš malé a v grafu nezřetelné. Ze stejného důvodu obsahuje skupina „úplné středoškolské“ všechny typy studia s maturitou a nástavbové studium. V kategorii „učňovské vzdělání“ jsou kromě osob s výučním listem zahrnuti i absolventi nematuritních oborů středních odborných škol.

Růst vzdělanosti žen je nesporný: mezi ženami ve věku 65 a více let je jich bez vyššího než základního vzdělání a bez vyučení 50,1 % (mezi muži jen 18,1 %), maturitu má 16,4 % (mužů 22,8 %) a vysokou školu 3,6 % (mužů 13,2 %). Ve věku 25–39 let nemá vzdělání nebo má jen základní školu pouze 7,3 % žen (mužů 5,7 %), maturitu má 44,7 % (mužů 32,4 %, tedy zde ženy dokonce výrazně předběhly muže) a vysokoškolaček je 11,7 %, což je jen 1,5 procentních bodů méně než u mužů.

Graf 16: Populace podle věkových skupin a vzdělání v roce 2004
(tabulka – počet v tisících osob)

	25–39		40–54		55–64		65+	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Bez vzdělání + ZŠ	85,3	69,7	181,4	69,8	177,9	56,0	437,8	100,0
Učňovské	413,1	587,6	388,6	591,0	223,4	332,2	259,2	251,4
Střední s maturitou	521,5	393,0	395,3	257,5	234,3	157,9	142,7	126,4
Vyšší odborné	11,1	3,6	3,1	3,1	2,0	2,1	1,8	3,1
VŠ	136,2	160,0	112,8	159,0	51,0	79,3	31,3	72,8

Základní ukazatele ekonomické aktivity

(Tabulka 8)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ (průměry za rok 2004)

Pracovní síla se vymezuje podle standardů Mezinárodní organizace práce (ILO) a zahrnuje zaměstnané a nezaměstnané. Skupinu „zaměstnaní“ tvoří zaměstnanci, osoby pracující na základě smluv jiných než pracovních pro zaměstnavatele (dohody o provedení práce, dohody o pracovní činnosti, autorské smlouvy atd.), zaměstnaní ve vlastním podniku (zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné a pomáhající rodinní příslušníci), členové produkčních družstev, pomáhající rodinní příslušníci a také učni pracující za mzdu. Nezaměstnaní podle této definice musí splňovat současně tři podmínky – během referenčního týdne nebyli zaměstnaní, aktivně hledali práci a byli do ní schopni nastoupit do 14 dní. Míra ekonomické aktivity se počítá za celou populaci od 15 let výše. Míra nezaměstnanosti se počítá jako podíl počtu nezaměstnaných a počtu ekonomicky aktivních.

Pod hlavní zaměstnání spadají zaměstnanci, členové produkčních družstev, podnikatelé a pomáhající rodinní příslušníci. Podnikateli se rozumí zaměstnavatelé a osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ).

Zaměstnanost českých žen je vysoká – v r. 2004 byla míra ekonomické aktivity žen ve věku 15 a více let 50,5 % (mužů 68,4 %). Mezi všemi ekonomicky aktivními představují ženy 44,2 %. Nezaměstnanost žen je však vyšší než nezaměstnanost mužů: v roce 2004 byla míra nezaměstnanosti žen (podle metodiky ILO) 9,9 %, mužů 7,0 %.

Nejvyšší podíl žen je mezi zaměstnanci, kde tvoří 46,6 %. Mezi podnikateli je žen 26,3 %, mezi zaměstnavateli 22,3 % a mezi osobami samostatně výdělečně činnými jich je 27,6 %. Ve vlastním podniku pracuje 10,9 % ze všech zaměstnaných žen, podíl mužů je dvakrát vyšší.

Za týden odpracují ženy, zaměstnané na plný úvazek, o 4,9 hodin v průměru méně než muži, ženy se zkráceným pracovním úvazkem však pracují týdně v průměru o 1 hodinu déle než takto zaměstnaní muži. Na částečný úvazek pracovala každá dvanáctá žena (mezi muži každý čtyřicátý čtvrtý). Druhé zaměstnání má více jak 75 000 mužů a 41 000 žen, je jich tedy 35,4 % ze všech, kteří chodí i do druhého zaměstnání.

Tabulka 8: Základní ukazatele ekonomické aktivity (průměry za rok 2004)

		Ženy	Muži
Míra ekonomické aktivity 15+	%	50,5	68,4
Míra ekonomické aktivity 15–64	%	62,2	78,0
Počet ekonomicky aktivních	tisíc osob	2268,2	2864,3
Míra nezaměstnanosti ILO	%	9,9	7,0
Částečné úvazky	%	8,3	2,3
Průměrné skutečně odpracované hodiny (na plnou pracovní dobu)	hodin za týden	36,3	41,1
Průměrné skutečně odpracované hodiny (na zkrácenou pracovní dobu)	hodin za týden	21,0	20,0
Hlavní zaměstnání	tisíc osob	2043,5	2663,1
<i>z toho:</i>			
zaměstnanci	tisíc osob	1811,5	2078,6
členové produkčních družstev	tisíc osob	8,9	15,4
podnikatelé	tisíc osob	200,0	560,7
<i>v tom:</i>			
zaměstnavatelé	tisíc osob	41,8	145,7
OSVČ	tisíc osob	158,2	415,0
pomáhající rodinní příslušníci	tisíc osob	22,9	8,1
Druhé zaměstnání	tisíc osob	41,3	75,3

ŽENY A MUŽI

v datech

Populace ve věku 15 a více let podle obvyklého ekonomického postavení

(Graf 17)

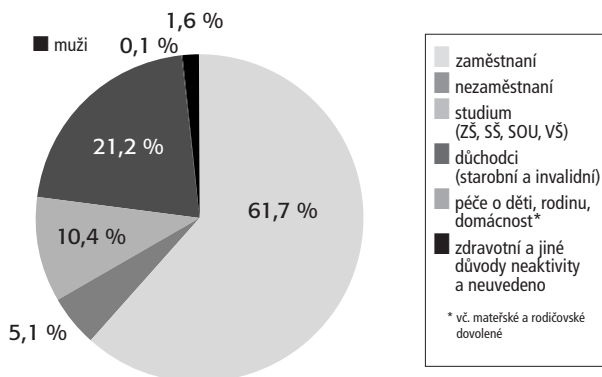
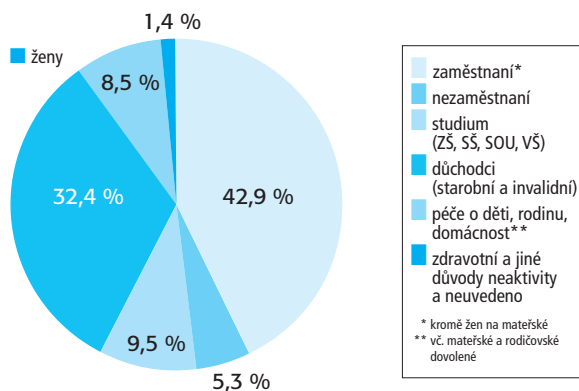
Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ (průměry za rok 2004)

Pro účely tohoto grafu byla ze skupiny „zaměstnaní“ vyjmuta skupina osob „na mateřské dovolené“ tak, aby členění lépe odpovídalo zaměření publikace než členění použité ve VŠPS a odpovídající metodice ILO. Tato skupina byla přiřazena do skupiny „péče o děti, rodinu a domácnost“, společně s osobami v kategorii „rodičovská dovolená“ a „péče o děti, rodinu a domácnost“.

Populace ve věku 15 a více let tvořila v roce 2004 cca 84,9 % všech obyvatel ČR. Na grafech je velmi dobře patrné, jak odlišné role hrají muži a ženy z hlediska svého ekonomického postavení. Zatímco 61,7 % mužů ve věku 15 a více let je zaměstnaných (ať už v cizím nebo vlastním podniku) a dalších 10,4 % z nich se na budoucí práci připravuje, u žen jsou obě tyto skupiny relativně i absolutně menší (42,9 % zaměstnaných a 9,5 % těch, které se na budoucí zaměstnání připravují). U mužů se téměř (podíl 0,1 % a cca 4000 osob) neobjevuje kategorie „Péče o děti, rodinu a domácnost“, která u žen tvoří přes 8,5 % a zahrnuje přibližně 380 tisíc osob. Vyšší relativní zastoupení důchodkyň (tvoří 32,4 % ze všech žen ve věku nad 15 let) než důchodců (21,2 % ze všech mužů tohoto věku) je jednak důsledkem vyššího věku odchodu do důchodu pro muže, jednak vyšší úmrtností mužů zvláště ve věku 50–75 let. Nezaměstnaní jsou jak mezi ženami tak mezi muži téměř shodně zastoupeni (ženy 5,3 %, muži 5,1 %).

Graf 17: Populace ve věku 15 a více let podle obvyklého ekonomického postavení v roce 2004

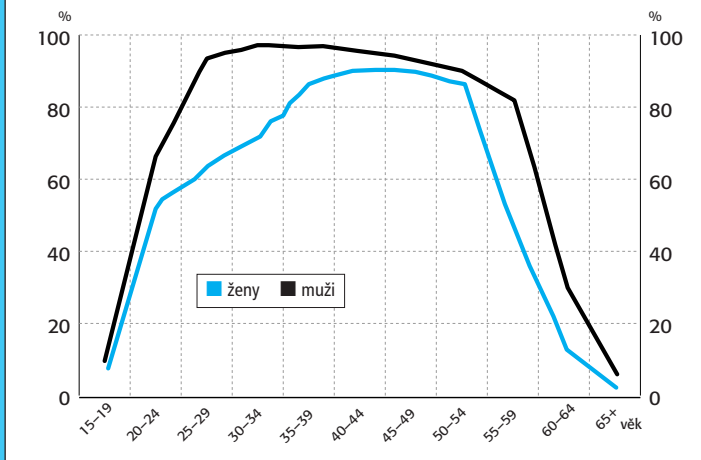
Míry ekonomické aktivity podle věkových skupin

(Graf 18)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ (průměry za rok 2004)
Specifické míry ekonomické aktivity představují podíly ekonomicky aktivních v jednotlivých věkových skupinách.

Míra ekonomické aktivity mužů je po celý život vyšší než míra žen. Nejnížší rozdíl (1,9 procentních bodů) ve prospěch mužů je v nejmladší věkové skupině, velmi výrazné jsou rozdíly mezi 20.–34. rokem (ve skupině 25–29 let je to 29,6 procentních bodů, ve skupině 30–34 let je to 24,6 procentních bodů). Ve věku 35–39 let se ženy opět vracejí do práce (rozdíl oproti míře ekonomické aktivity mužů je jen 9,9 procentních bodů). Ekonomická aktivita žen i pak nadále stoupá a ve věku 40–49 let je míra jejich ekonomické aktivity nejvyšší, mírně překračuje 90 %, ve věkové kategorii 45–49 let je bodový rozdíl ve prospěch mužů dokonce pouze 3,4. Nejvíce žen končí ekonomickou aktivitu ve věku 55–59 let, kdy míra jejich ekonomické aktivity poklesne na 45,5 a rozdíl ve prospěch mužů je 35,9 bodů. U mužů dochází k útlumu aktivity až po 60. roce, ve věku 60–64 let míra jejich ekonomické aktivity klesá na 30,9, přesto jsou ekonomicky aktivními ještě i ve věku 65 a více let téměř třikrát častěji než ženy.

Graf 18: Míry ekonomické aktivity podle věkových skupin (průměry za rok 2004)

Zaměstnaní podle sfér ekonomiky

(Graf 19)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ (průměry za rok 2004)

Sféry ekonomiky se dělí následovně:

primární – zemědělství, lesnictví a rybolov

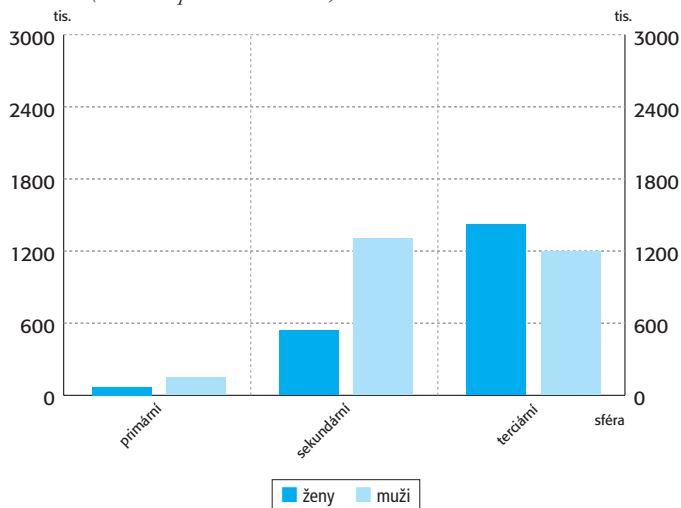
sekundární – dobývání nerostných surovin, průmysl a stavebnictví

terciární – služby

Nejvíce ekonomicky aktivních osob (56,5 %) pracuje v terciární ekonomické sféře, dále ve sféře sekundární (39,2 %) a nejméně ve sféře primární (4,3 %). Ženy nacházejí uplatnění především v terciární sféře, kam jich spadalo celých 70,4 %. O něco více než čtvrtina žen (26,6 %) je zaměstnaná v sekundární sféře a pouze 3,0 % žen je zaměstnáno ve sféře primární. Zastoupení mužů v sekundární a terciární sféře je rovnoměrnější: nejčastěji muži pracují ve sféře sekundární (48,9 %) a také ve sféře terciární, kde jich pracuje 45,8 %. Pouze 5,3 % mužů je zaměstnáno ve sféře primární.

Nejvíce jsou ženy zastoupeny v terciární sféře, kde podílem 54,1 % dokonce nad muži převažují. V sekundární a v primární sféře je žen méně než třetina: jejich podíl je ve sféře sekundární 29,5 % a ve sféře primární to je 30,6 %.

Graf 19: Zaměstnaní podle sfér ekonomiky (průměr za rok 2004)
(tabulka – počet v tisících osob)

	Ženy	Muži
Primární	62,0	140,3
Sekundární	543,3	1301,4
Terciární	1437,8	1220,7

ŽENY A MUŽI
v datech

Populace 15+ podle nejvyššího dosaženého vzdělání, ekonomické aktivity a postavení v zaměstnání

(Graf 20)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ

Počty osob jsou průměry za rok 2004.

Kategorie „bez vzdělání a ZŠ“ zde zahrnuje také předškolní výchovu, nedokončené vzdělání, osoby bez vzdělání. Kategorie „podnikající“ zahrnuje osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) a zaměstnavatele.

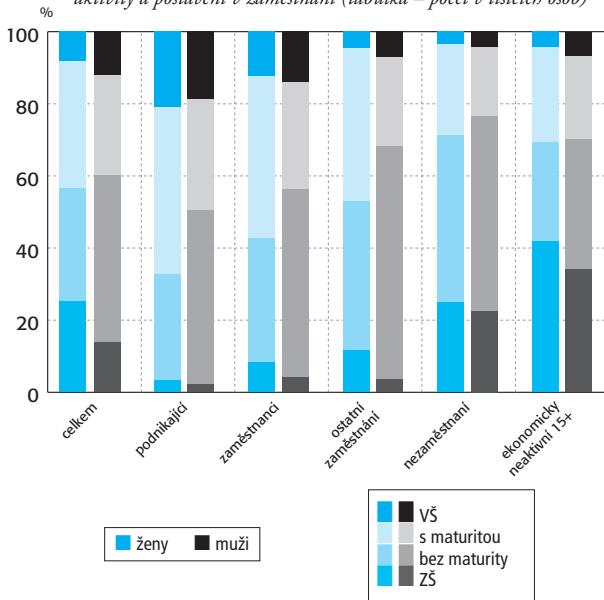
Nejvyšší podíl osob s maximálně základním vzděláním je mezi ekonomicky neaktivními (39,8 %) a nezaměstnanými (24,6 %), nejvyšší podíl vysokoškoláků je mezi podnikajícími – 19,1 %.

Mezi ekonomicky neaktivními ženami je s maximálně základním vzděláním 42,8 %, což činí o 8 procentních bodů více, než mezi ekonomicky neaktivními muži. Mezi podnikajícími ženami je 21,0 % vysokoškoláček, tedy o 2,5 procentních bodů více, než mezi muži spadajícími do kategorie zaměstnavatelů a OSVČ.

Mezi nezaměstnanými ženami je o 7,2 procentních bodů více středoškoláků s maturitou (25,7 %) a o 1,7 procentních bodů méně vysokoškolsky vzdělaných osob (2,8 %), než je tomu v případě nezaměstnaných mužů.

Mezi středoškolačkami bez maturity představují ekonomicky neaktivní 43,5 %, tj. o 19,4 procentních bodů více, než mezi muži ve stejné vzdělanostní kategorii.

Graf 20: Populace 15+ podle nejvyššího dosaženého vzdělání, ekonomické aktivity a postavení v zaměstnání (tabulka – počet v tisících osob)

	ZŠ		Bez maturity		S maturitou		VŠ	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Podnikající	7,1	14,0	53,9	272,0	91,6	171,3	42,0	103,4
Zaměstnanci	170,1	101,2	606,5	1073,8	813,4	513,8	221,6	289,7
Ostatní zam.	4,2	1,0	12,8	15,1	13,6	5,9	1,3	1,5
Nezaměstnaní	57,8	46,8	102,9	108,1	57,8	37,3	6,3	9,0
Ekonom. neaktivní 15+	949,2	459,0	602,3	466,8	570,9	303,4	96,5	90,7
Celkem	1188,2	622,3	1383,7	1935,8	1547,3	1131,8	367,7	494,5

Struktura věkových skupin zaměstnanců a podnikajících v ČR podle pohlaví

(Graf 21)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ (průměry za rok 2004)

Podnikajícími se rozumí zaměstnavatelé a osoby samostatně výdělečně činné v civilním (tj. bez armády) sektoru národního hospodářství.

Kategorie „celkem“ nezahrnuje kategorii „nezjištěno“.

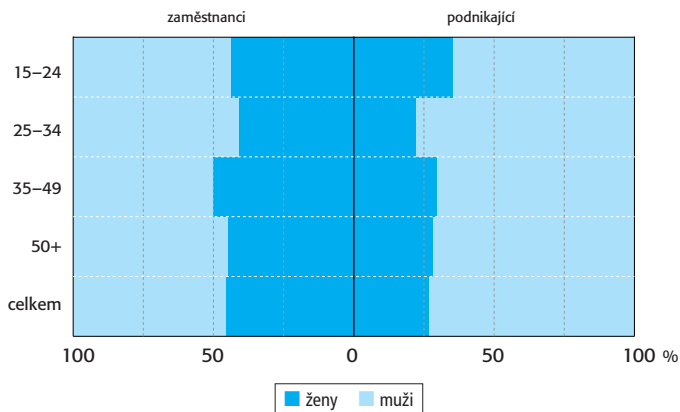
V roce 2004 podnikalo v České republice přes 200 000 žen a 560 300 mužů, ženy tedy tvořily mezi podnikajícími zhruba čtvrtinu (26,3 %). Ve všech věkových kategoriích podnikajících převažují muži nad ženami, největší rozdíl je ve věku 25–34 let, kdy podíl mužů mezi podnikajícími převyšuje podíl žen o 57,6 %. Nejvyšší podíl podnikatelek je mezi nejmladšími, ve věku 15–24 let. Tato věková skupina je však početně nejmenší (představuje pouze 3,5 % ze všech podnikajících osob).

Jak podnikatelé tak podnikatelky jsou nejčastěji ve věku 35–49 let: je to 47,6 % ze všech podnikajících žen a 43,5 % ze všech podnikajících mužů. Muži v tomto věku představují mezi podnikajícími osobami počtem téměř 244 000 absolutně nejpočetnější skupinu.

Struktura zaměstnanců podle pohlaví je více vyrovnaná, ženy tvoří 46,6 %. Nejvyšší zastoupení mají ženy mezi zaměstnanci ve věku 35–49, kde je jich 51,3 %. Ve všech ostatních věkových kategoriích zaměstnanců převažují muži, nejvíce to bylo o 16,0 % ve věkové kategorii 25–34 let.

Graf 21: Struktura věkových skupin zaměstnanců a podnikajících v ČR podle pohlaví
(tabulka – počet v tisících osob)

	Zaměstnanci		Podnikající	
	ženy	muži	ženy	muži
15–24	161,8	203,6	8,9	17,5
25–34	456,5	629,8	38,7	143,8
35–49	726,7	690,6	95,2	243,9
50+	466,5	554,6	57,3	155,2
Celkem	1811,5	2078,6	200,0	560,4

Zaměstnanci podle hlavních tříd zaměstnání

(Graf 22)

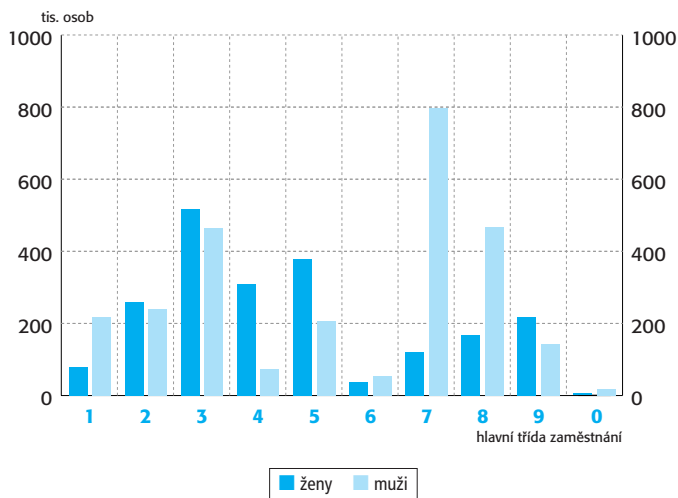
Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ (průměry za rok 2004)

Ženy nejčastěji pracují jako techničky, zdravotnice či pedagožky, tato povolání má celá čtvrtina z nich. Zaměstnaný jsou také často ve službách a obchodu, kde pracuje 18,2 % z nich, 14,7 % jich je zaměstnáno v úřednických profesích a jako vědecké nebo odborné duševní pracovnice jich pracuje 12,5 %. Více jak 10 % (10,3 %) mezi ženami však také vykonává pomocné, nekvalifikované práce (z mužů je to dvakrát méně, jen 5,2 %).

Největší skupina zaměstnaných mužů (29,8 % z nich) pracuje jako řemeslníci, výrobci nebo zpracovatelé. Dále pak muži často nacházejí uplatnění jako technici, zdravotníci či pedagogové (17,4 %) nebo obsluhují nějaký stroj či zařízení (také 17,4 %).

Nejvíce žen najdeme mezi nižšími administrativními pracovníky a úředníky, kde tvoří celých 80,4 %. Ženy také převažují v provozu služeb a obchodu (64,3 %) nebo mezi pomocnými či nekvalifikovanými silami (60,5 %). Zhruba polovina žen je mezi techniky, zdravotníky (52,4 %) a pedagogy a také mezi duševními a vědeckými pracovníky (51,3 %). O něco více než třetinu (39,9 %) tvoří ženy mezi dělníky v zemědělství, lesnictví a příbuzných oborech, více než čtvrtina, 27,8 %, je jich mezi zákonodárci, vedoucími a řídicími pracovníky a také mezi obsluhou strojů a zařízení (26,4 %). Nejnížší zastoupení žen je mezi příslušníky armády (5,3 %) a mezi řemeslníky, výrobci či zpracovateli (12,5 %).

Graf 22: Zaměstnanci podle hlavních tříd zaměstnání (průměr za rok 2004)
(tabulka – počet osob v tisících)

	Ženy	Muži
1 Zákodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	81,1	210,7
2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci	255,9	243,2
3 Techničtí (zdravotničtí, pedagogičtí) pracovníci	510,0	463,9
4 Nižší administrativní pracovníci	300,1	73,1
5 Provozní pracovníci ve službách a obchodu	371,7	206,1
6 Dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	32,6	49,0
7 Řemeslníci, výrobci a zpracovatelé	112,8	792,2
8 Obsluha strojů a zařízení	166,7	464,3
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	210,8	137,5
0 Příslušníci armády	1,2	21,5

Zaměstnání s nejvyšším, nejvyrovnanějším a nejnižším podílem žen

(Tabulka 9)

Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výděлку a Informační systém Plat), ČSÚ (průměry za rok 2004)

Údaje jsou uváděny pouze za zaměstnání spadající pod čtyřmístné kódy klasifikace zaměstnání (KZAM) s 500 a více zaměstnanci ve výběrovém vzorku (bez dopočtů)

Mezi typicky „ženské“ profese patří již tradičně povolání, související s výchovou a péčí o především malé (předškolní) děti. Patří sem také zdravotnické profese na střední úrovni a také kancelářské práce středně-technického rázu. Do první desítky zaměstnání s nejvyšším podílem žen se ještě zařadily profese, zajišťující obsluhu strojů v textilním průmyslu. Ve všech těchto profesích prakticky nenajdeme muže, zastoupení žen je zde téměř sto procentní.

Poměrně překvapivá svou rozmanitostí je skladba deseti zaměstnání s nejvíce vyrovnaným podílem mužů a žen. Patří sem však většinou profese, nevyžadující vysokoškolské vzdělání. Výjimku tvoří pouze dvě skupiny zaměstnání: vedoucí pracovníci v dopravě, skladování, telekomunikacích a na poštách a také bakteriologové, biologové, ekologové a zoologové.

Téměř výlučně muži jsou reprezentována povolání, související s obsluhou a řízením technických zařízení a strojů včetně motorových vozidel. Do první desítky zaměstnání s nejvyšším podílem mužů se zařadily také dělnické profese z oboru stavebnictví, těžby dřeva a horníci nebo lamači.

Tabulka 9: Zaměstnaní s nejvyšším, nejvyrovnanějším a nejnižším podílem žen (průměry za rok 2004)

	Podíl žen (%)
Deset zaměstnání s nejvyšším podílem žen	
Učitelé předškolní výchovy	100,0
Sestry pro intenzivní péči	100,0
Obsluha šicích a vyšívacích strojů	100,0
Ženské sestry, porodní asistentky	100,0
Sestry pro péči o dítě	99,8
Pedagogové pro předškolní výchovu	99,6
Ruční pradláči a žehlíři (kromě obsluhy strojů)	99,6
Ošetřovatelé, všeobecné zdravotní sestry	98,6
Písačky – opisovačky, stenotypistky	97,9
Pečovatelé v domácnosti	97,6
Deset zaměstnání s nejvíce vyrovnaným podílem mužů a žen	
Pomocní a nekvalif. prac. v dopravě, ve skladech, v telekom.	52,6
Ved. pracovníci v dopr., skladování, telekom. a na pošt. úř.	52,0
Pomocní a nekvalif. prac. v dopr., ve skladech, vazači břemen a ostatní pomocní prac.	50,8
Dělníci zabezpečující jízdu vlaků v mezistaničních úsecích	50,3
Obsluha ostat. zařízení při chemické výrobě jinde neuved.	50,2
Zahradníci a pěstitelé zahradních plodin a sazenic	49,8
Školníci vč. školníků-údržbářů	49,7
Pomocní a nekvalifikovaní montážní a manipulační dělníci	49,5
Bakteriologové, biologové, ekologové, zoologové	49,3
Obsluha jin. stacionárních zařízení a ost. montážní dělníci	49,3
Deset zaměstnání s nejvyšším podílem mužů	
Řidiči nákladních automobilů a tahačů	0,5
Obsluha zemědělských a lesních strojů	0,4
Řidiči sanitních a rzp vozů	0,3
Tesaři a truhláři	0,3
Strojvedoucí	0,1
Stavební montážníci	0,0
Dělníci pro těžbu dřeva (kromě obsluhy pojezdných zařiz.)	0,0
Horníci, lamači pro uhelné doly	0,0
Obsluha důlního zařízení a razicích štítů	0,0
Zedníci, kameníci, omítkáři	0,0

Mediány mezd podle úrovně vzdělání

(Graf 23)

Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ

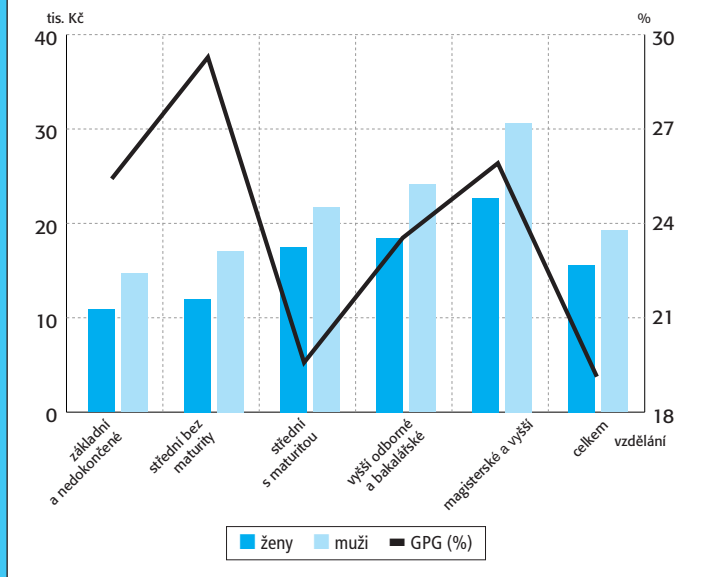
Sloupce v grafu zobrazují výše mediánových výdělků mužů a žen podle úrovně vzdělání.

Mediánová hrubá měsíční mzda představuje prostřední hodnotu vzestupně seřazené řady mezd, jde tedy o přesnější, reálný a extrémními hodnotami nezkraslený ukazatel mzdové úrovně. Hrubá měsíční mzda zaměstnance se vypočte jako podíl, v němž je číselník kumulace měsíční hrubé mzdy (včetně prémie a 13. a 14. platů) od počátku roku do konce sledovaného období a jmenovatel počet měsíců od počátku roku do konce sledovaného období. Aby zjišťovaná mediánová hrubá měsíční mzda nebyla ovlivněna zaměstnanci, kteří pracovali na kratší úvazky, zahrnují se do výpočtu jen zaměstnanci s týdenním úvazkem 30 a více hodin za týden.

GPG – Gender Pay Gap – relativní rozdíl mediánu mzdy mužů a žen (vztahený k mediánu mzdy mužů). Vyjadřuje se v %. Vyšší GPG v některé z kategorií nemusí nutně znamenat existenci diskriminace. Z větší části lze rozdíl vysvětlit působením dalších faktorů s odlišnou strukturou u mužů a žen (kromě vzdělání se jedná např. o odvětví, zaměstnání, počet odpracovaných hodin ad.).

Ženy vydělávají méně (jejich mediánová mzda je nižší měsíčně o téměř 3700 Kč) než muži, a to bez ohledu na skutečnost, že mají stejné vzdělání. Oběma skupinám rostly platy úměrně s vyšší vzdělání, avšak mediánová mzda českých žen v roce 2004 dosahovala pouze 80,9 % úrovně výše mediánové mzdy mužů (GPG = 19,1 %). Největší diskrepance byly zjištěny u středoškoláků bez maturity (GPG = 29,5 %) a u vysokoškoláků s magisterským a vyšším než magisterským vzděláním (GPG = 25,9 %), nejmenší byly u středoškoláků s maturitou (GPG = 19,5 %) a u lidí s vyšším odborným nebo bakalářským vzděláním (GPG = 23,6 %).

Graf 23: Mediání mezd podle úrovně vzdělání

ŽENY A MUŽI
v datech

Mediánové mzdy podle věkových skupin

(Graf 24)

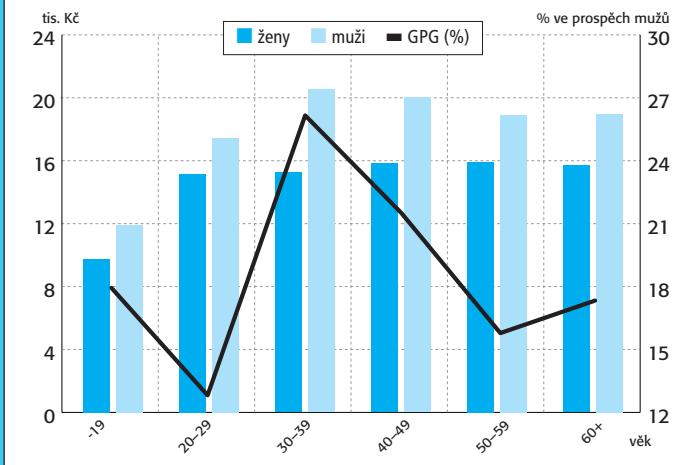
Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ

Výpočet mediánové mzdy a GPG viz komentář ke grafu 23.

Do 29 let věku včetně jsou rozdíly v platech mužů a žen nejnižší. Zlom nastává ve věkové skupině 30–39 let, kdy mediánové mzdy žen dosahují pouze 74,4 % výše platů mužů (tj. GPG = 25,6 %). Je to zřejmě zčásti tím, že ženy v tomto věku nejčastěji volí takové zaměstnání, které jim nejlépe umožní sladit profesní život s rodinným. V následujících věkových skupinách se začínou mediánové platy žen mediánovým platům mužů přibližovat, až ve věkové skupině 50–59 let dosahují 84,2 % jejich úrovně. V kategorii 60 a více let představují mediánové mzdy žen ještě 82,7 % mediánových mezd mužů, v kategorii 65 a více let je to však již jenom 73,9 %, což je vůbec nejvyšší rozdíl v neprospěch žen. Ženy, které v tomto věku pracují, si častěji pouze přivydělávají k důchodu, zatímco pro muže je obvykle zaměstnání i v tomto věku hlavním zdrojem příjmů. V důsledku toho je struktura zaměstnání a její ohodnocení v tomto věku u žen a mužů odlišná.

Graf 24: Mediánové mzdy podle věkových skupin

Mediány mezd podle hlavních zaměstnání

(Graf 25)

Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ

Výpočet mediánové mzdy a GPG viz komentář ke grafu 23.

Nejvyšší výdělky měli v roce 2004 – jak mezi ženami tak mezi muži – zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci: medián mezd mužů zde byl 35 047 Kč, medián mezd žen 24 256 Kč. Na druhém místě byly mzdy vědeckých a odborných duševních pracovníků, třetí byli technici, zdravotníci a pedagogičtí pracovníci (opět pořadí nezáleželo na pohlaví). Nejméně vydělávali pomocní a nekvalifikovaní dělníci i dělnice.

Největší rozdíl mezi platy žen a mužů lze pozorovat u řemeslníků a kvalifikovaných výrobců, zpracovatelů a opravářů (kromě obsluhy strojů a zařízení), kde mediány mezd žen v roce 2004 dosahovaly 68,3 % (tj. GPG = 31,7 %) mediánů mezd mužů a u zákonodárců, vedoucích a řídicích pracovníků (69,2 %). Největší platová rovnost je mezi dělníky v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech, ženy zde pobírají 87,8 % mediánového platu mužů, a také mezi nižšími administrativními pracovníky (úředníky), kde je podíl mediánu mezd žen 84,8 % z mediánu mezd mužů.

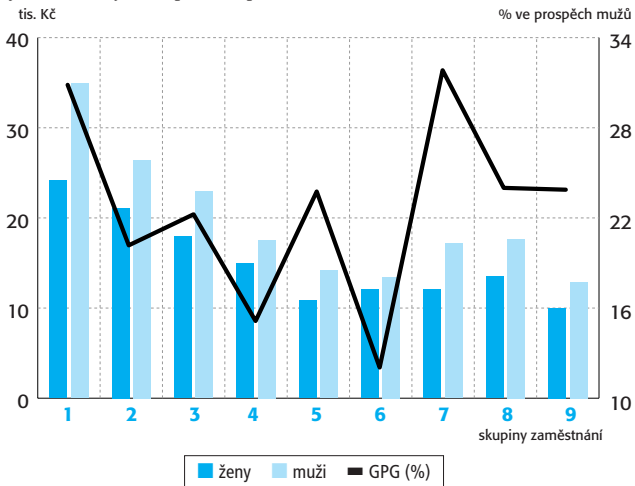

Vývoj počtu nezaměstnaných 1993–2004

(Graf 26)

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ (průměry za jednotlivé roky)
Nezaměstnanými podle definice Mezinárodního úřadu práce (ILO) jsou takové osoby, které v referenčním týdnu splňovaly současně tři podmínky – nebyly zaměstnané, práci aktivně hledaly a do práce byly schopny nastoupit hned nebo do 14 dní. MPSV ČR sleduje nezaměstnanost podle jiné metodiky, a proto údaje o nezaměstnanosti z těchto dvou zdrojů nemusí být nutně shodné – srv.: www.mpsv.cz a www.czso.cz. Mladiství nezaměstnaní spadají do věkové skupiny 15–24 let. Dlouhodobá nezaměstnanost je nezaměstnanost delší než jeden rok.

Graf 25: Mediánny mezd podle skupin zaměstnání

- 1 Zákonnodárci, vedoucí a řídicí pracovníci
- 2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci
- 3 Techničtí (zdravotničtí, pedagogičtí) pracovníci
- 4 Nižší administrativní pracovníci
- 5 Provozní pracovníci ve službách a obchodu
- 6 Dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství
- 7 Řemeslníci, výrobci a zpracovatelé
- 8 Obsluha strojů a zařízení
- 9 Pomocní a nequalifikovaní pracovníci

V roce 2004 bylo bez práce celkem 425,9 tisíc lidí (z toho 52,8 % žen, tj. o 25,5 tisíc více než mužů). Je to oproti r. 1993 nárůst o 205,9 tisíc a představuje to třetí nejvyšší počet nezaměstnaných za celé toto období. Dlouhodobě bylo v r. 2004 nezaměstnaných celkově 220,3 tisíc (v tom 55,1 % žen) a mladistvých nezaměstnaných 101,4 tisíc (41,1 % žen). Ve věku 50 let a více bylo 84,5 tisíc nezaměstnaných (ženy tvořily 51,2 %).

Nejvíce nezaměstnaných od roku 1993 bylo v r. 2000, kdy hledalo práci 454,5 tisíc osob (z toho 53,4 % žen). Více než v roce 2004 bylo nezaměstnaných ještě v roce 1999. Tehdy nemělo práci 454,1 tisíc osob, z toho 53,5 % žen.

Mezi nezaměstnanými celkem i mezi nezaměstnanými dlouhodobě v letech 1993–2004 vždy převládaly ženy. Početně nejvíce to bylo v roce 2003, kdy mezi nezaměstnanými celkem bylo žen více o 49,8 tisíc a mezi dlouhodobě nezaměstnanými jich bylo více o 33,8 tisíc. Relativně největší převaha žen mezi nezaměstnanými celkem byla zaznamenána v roce 1998 (podíl žen o 12,9 % vyšší než podíl mužů) a mezi dlouhodobě nezaměstnanými v roce 1999 (podíl žen o 18,5 % vyšší než podíl mužů). V roce 2004 byl tento rozdíl ve prospěch žen mezi nezaměstnanými celkově 23,5 tisíc (tj. o 5,5 % vyšší podíl žen) a mezi dlouhodobě nezaměstnanými 22,4 tisíc (tj. o 10,2 % vyšší podíl žen).

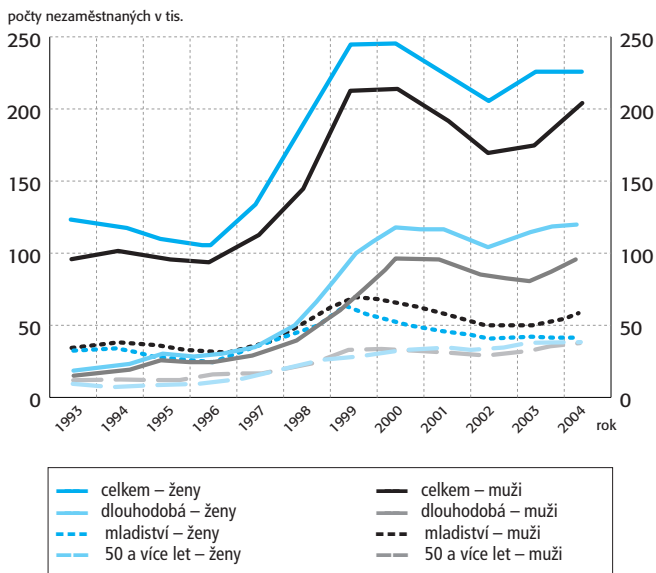
Mezi nezaměstnanými mladistvými byla od r. 1994 vždy převaha mužů. Nejvíce to bylo v roce 2004, kdy mužů bylo více o 18,1 tisíc (tj. o 17,9 % vyšší podíl mužů).

Mezi nejstaršími nezaměstnanými, tj. ve věku nad 50 let, se převaha střídala: až do roku 2000 s výjimkou roku 1998 převažovali mezi nimi muži, nejvíce to bylo v roce 1992, kdy jich bylo více o 4,7 tisíc (tj. o 19,6 %). A od roku 2001 převažovaly naopak ženy – nejvíce v roce 2003, kdy jich bylo více o 3,9 tisíc (o 5,2 %). V roce 2004 bylo mezi nejstaršími nezaměstnanými o 2,0 tisíc žen více než mužů (o 2,4 %).

Nejvyšší meziroční nárůst počtu nezaměstnaných celkem byl v roce 1999, kdy jich bylo evidováno o 118,4 tisíc více než v roce 1998. Podle pohlaví byl ve stejném roce také nejvyšší nárůst u mužů (o 65,0 tisíc), u žen vzrostl meziročně počet nezaměstnaných nejvíce v roce 1998, bylo to oproti roku 1997 více o 54,0 tisíc žen.

Počet dlouhodobě nezaměstnaných se nejvíce z roku na rok zvýšil v roce 1999, kdy jich bylo zaznamenáno o 64,7 tisíc více než v roce předěšlém.

Graf 26: Vývoj počtu nezaměstnaných 1993–2004

Počet dlouhodobě nezaměstnaných žen nejvíce meziročně narostl ve stejném roce, tj. 1999 (bylo to o 40,6 tisíc více než v roce 1998). Počet mužů dlouhodobě bez práce nejradikálněji vzrostl z roku 1999 na rok 2000, bylo to o 30,8 tisíc osob.

Nejvyšší meziroční pokles celkové i dlouhodobé nezaměstnanosti, a to u mužů i u žen, byl v roce 2002, kdy se počet nezaměstnaných celkem snížil oproti roku 2001 o 44,1 tisíc, u žen to bylo o 20,2 tisíc a u mužů o 23,9 tisíc. U dlouhodobé nezaměstnanosti tehdy poklesl počet evidovaných o 25,0 tisíc, o 12,6 tisíc žen a 12,4 tisíc mužů.

Vzdělání nezaměstnaných celkem a nezaměstnaných ve věku 20–24 let

(Graf 27)

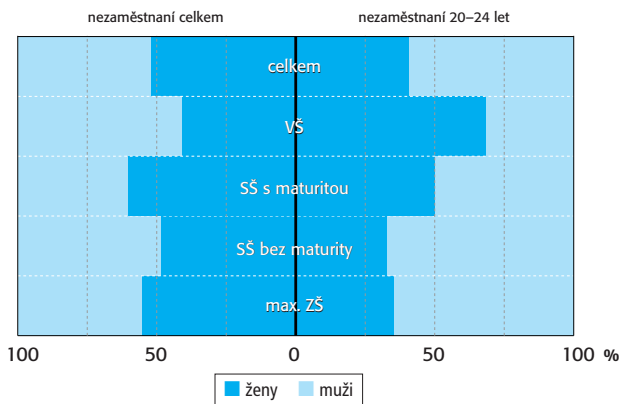
Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil, ČSÚ (průměry za rok 2004)
Definice nezaměstnaných viz komentář ke grafu 26.

Mezi všemi nezaměstnanými převažují mírně ženy (52,8 %), avšak mezi nezaměstnanými ve věkové skupině 20–24 let převládají muži (60,3 %). Podle pohlaví převažují ženy ve skupině nezaměstnaných středoškolaček s maturitou (60,8 %), mírná většina je jich také mezi nezaměstnanými se základním vzděláním (55,2 %). Muži zase převažují mezi nezaměstnanými vysokoškoláky (58,8 %) a středoškoláky bez maturity (51,3 %). Mezi nezaměstnanými ve věku 20–24 let však převažují ženy pouze mezi nezaměstnanými s vysokoškolským diplomem, kde tvoří více než dvě třetiny (68,0 %). Ve všech ostatních vzdělanostních skupinách u nezaměstnaných ve věku 20–24 let převažují muži.

ŽENY A MUŽI

v datech

Graf 27: Vzdělání nezaměstnaných celkem a nezaměstnaných ve věku 20–24 let

Uchazeči o zaměstnání zařazení do rekvalifikačních kurzů

(Graf 28)

Zdroj: MPSV ČR (údaje za roky 1999–2004)

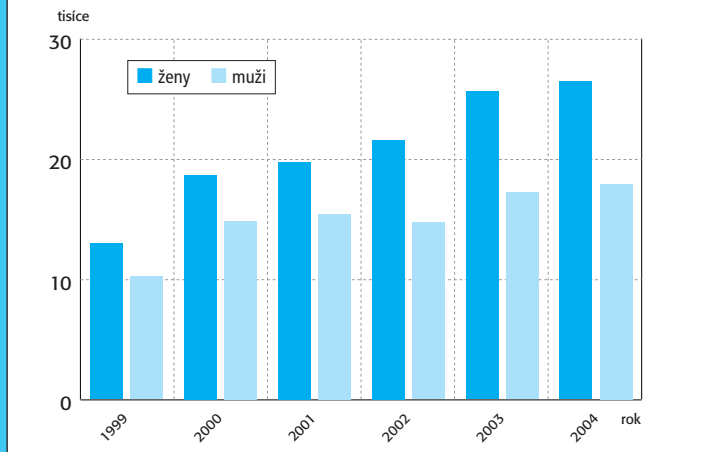
Uchazečem o zaměstnání se rozumí osoba, která není v pracovním nebo obdobném vztahu, ani nevykonává samostatnou výdělečnou činnost ani se nepřipravuje soustavně pro povolání a osobně se u úřadu práce uchází na základě písemné žádosti o zprostředkování vhodného zaměstnání.

Rekvalifikace je změna dosavadní kvalifikace uchazeče o zaměstnání, kterou je potřebné zajistit získáním nových znalostí a dovedností teoretickou nebo praktickou přípravou, umožňující jeho pracovní uplatnění ve vhodném zaměstnání.

V roce 2004 bylo evidováno 44 089 uchazečů o rekvalifikaci, z toho bylo 59,5 % žen, což je podíl o 3,5 procentních bodů vyšší než byl v roce 1999, zatímco podíl mužů se o tyto body snížil. O rekvalifikaci má zájem stále více lidí: v období let 1999–2004 vzrostl jejich počet o 21 151, což představuje nárůst 92,2 %. Podíl žen na tomto zvýšení činí 63,2 %. Zájem žen o rekvalifikaci je tedy vyšší než zájem mužů.

Graf 28: Uchazeči o zaměstnání zařazení do rekvalifikačních kurzů

Sociální dávky

(Tabulka 10)

Zdroj: Statistika MPSV ČR – data za rok 2004

Počet vyplacených rodičovských příspěvků – představuje měsíční průměr za rok 2004.

U výše rodičovského příspěvku došlo od 1. 1. 2004 ke změnám podmínek jeho vyplácení (např. nově není rozhodující výše výdělečné činnosti). Od 1. 5. 2004 se příspěvek zvýšil z 1,1 násobku životního minima na 1,5 násobku životního minima. Výše rodičovského příspěvku se tak zvýšila z 2500 na 3500 Kč.

Data neobsahují důchody vyplácené do ciziny a jsou součtem krátkých a trvale vyměřených důchodů.

Ženy jsou častějšími příjemci sociálních dávek než muži. Nejvyšší podíl žen (98,9 %) je mezi příjemci rodičovských příspěvků, 88,1 % tvoří ženy mezi příjemci vdovského (vdoveckého) důchodu a ženy tvoří 87,2 % ze všech příjemců starobního a vdovského (vdoveckého) důchodu současně. Pouze v případě starobního důchodu je poměr téměř vyrovnaný (žen je 56,3 %). V neprospekch žen je však poměr výše vyplacených důchodů: jejich starobní důchod dosahuje pouze 81,2 % důchodů mužů, ženy berou v průměru měsíčně o 1531 Kč méně než muži. Při kombinaci starobního a vdovského důchodu je to o 998 Kč méně. Jen u vdovského důchodu je průměrná výše o 1166 Kč měsíčně, tj. o 30,2 % vyšší než u vdoveckého.

Tabulka 10: Sociální dávky v roce 2004

		Ženy	Muži
Rodičovský příspěvek	počet příspěvků	268 363	3 021
Samostatný starobní důchod	počet osob	769 885	598 755
	prům. výše (v Kč)	6 610	8 141
Starobní a vdovský/vdovecký důchod	počet osob	483 874	71 214
	prům. výše (v Kč)	8 080	9 078
Samostatný vdovský/vdovecký důchod	počet osob	55 839	7 535
	prům. výše (v Kč)	5 028	3 862

Trestní řízení

(Tabulka 11)

Zdroj: Statistické listy trestní, vyplňované okresními, krajskými a vrchními státními zastupitelstvími ihned po prvním meritorním rozhodnutí a okresními a krajskými soudy ihned po právní moci rozhodnutí. Statistické listy zpracovává Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Stíhání – počet osob, jejichž trestní stíhání vedené podle § 160 trestního řádu bylo ve sledovaném roce ukončeno.

Obžalovaní – počet osob, na něž byla podána obžaloba podle § 176 trestního řádu.

Zkrácené řízení – počet osob, u kterých bylo ve sledovaném roce ukončeno zkrácené přípravné řízení podle § 179a trestního řádu.

Navržení na potrestání – počet osob, na které byl soudou podán návrh na potrestání podle § 179c trestního řádu.

Mladiství – osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 15. rok a nepřekročily 18. rok svého věku.

Relativní údaje (na 100 000 osob) se odvozují od středního stavu (tj. stavu k 1.7.2004 bilancovaného ČSÚ) pro každé pohlaví zvlášť.

Podíl odsouzených žen na celkovém počtu odsouzených osob se v posledních 35 letech pohybuje mezi 8,3 % (v roce 1995) a 14,8 % (v roce 1987). V roce 2004 to bylo 12,0 %. Nejvyšší podíl žen byl mezi odsouzenými za obchodování se ženami (33,3 %) a za kuplířství (23,8 %), dále za obchodování s drogami (12,9 %) a za vraždu (11,9 %). Nejméně se ženy podílely na loupežích (6,1 %) a v roce 2004 nebyla mezi odsouzenými za rvačku ani jedna žena.

Tabulka 11: Trestní řízení 2004

		Ženy	Muži	% žen	% mužů
Stíhání	počet	11 332	77 956	12,7	87,3
	na 100 tisíc	252	1 858	x	x
Obžalování	počet	9 138	66 723	12,0	88,0
	na 100 tisíc	203	1 590	x	x
Zkrácené řízení	počet	1 648	17 125	8,8	91,2
	na 100 tisíc	37	408	x	x
Navržení na potrestání	počet	1 631	16 938	8,8	91,2
	na 100 tisíc	36	404	x	x
Odsouzení	počet	8 229	60 214	12,0	88,0
	na 100 tisíc	183	1 435	x	x
z toho za:	młodiství	263	3 030	8,0	92,0
	vraždu (§219)	17	126	11,9	88,1
	ublížení na na zdraví (§221-4)	467	5 058	8,5	91,5
	rvačku (§225)	0	25	0,0	100,0
	loupež (§234)	104	1 591	6,1	93,9
	znásilnění (§241)	3	180	1,6	98,4
	kuplířství (§204)	19	61	23,8	76,3
	obchodování se ženami (§246)	4	8	33,3	67,7
	krádež (§ 247)	1 560	13 741	10,2	89,8
	drogové trestné činy (§ 187, 187a, 188, 188a)	178	1 198	12,9	87,1
	187a, 188, 188a)				
	zanedbání povinné výživy (§ 213)	582	6 930	7,7	92,3

Osoby ve věznicích – data k 31. 12. 2004*(Tabulka 12)*

Zdroj: Evidence Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR o stavu odsouzených (umístěných ve věznicích pro výkon trestu) a obviněných osob (umístěných ve vazebních věznicích). Relativní údaje (na 100 000 osob starších 15 let) se odvozují od konečného stavu (tj. stavu k 31. 12. 2004 bilančovaného ČSÚ) pro každé pohlaví zvlášť.

Mezi osobami ve věznicích bylo 17,8 % obviněných. Mezi ženami ve vězení bylo obviněných relativně více (22,5 %) než mezi muži (17,6 %). Z odsouzených bylo 86,6 % ve vězení již poněkolkáté. U žen byl podíl recidivistek z odsouzených výrazně nižší (73,3 %) než u mužů podíl recidivistů (87,2 %).

Mezi všemi osobami ve vězení bylo v roce 2004 4,5 % žen a cizinců bylo 10,7 % (mezi uvězněnými ženami bylo 9,5 % cizinek, mezi muži 10,7 % cizinců). Téměř čtvrtina (24,0 %) ze všech uvězněných cizinců byli občané Ukrajiny, druhou nejpočetnější skupinou cizinců byli občané Slovenska (17,6 %) a na třetím místě byli občané Vietnamu (9,2 %). Občanů Ruska bylo mezi cizinci 3,4 %, Srbska a Černé Hory 3,1 % a Bulharska 2,9 %.

Mezi uvězněnými muži s cizím státním občanstvím byli nejsilněji zastoupeni občané Ukrajiny (24,5 %), na druhém místě byli občané Slovenska (17,3 %) a na třetím muži z Vietnamu (8,9 %). Mezi ženami byly nejsilněji zastoupeny občanky Slovenska (24,4 %), dále občanky Vietnamu (17,9 %) a třetí byly občanky Ukrajiny (11,5 %).

Mezi vězni s českým občanstvím bylo k 31. 12. 2004 4,5 % žen. Vyšší podíl žen byl jen mezi vězni z Vietnamu (7,7 %), Bulharska (7,0 %), a Slovenska (5,5 %). Mezi uvězněnými občany Ruska bylo 1,5 % žen a mezi občany Ukrajiny 1,9 %. Ze Srbska a Černé Hory nebyla v roce 2004 v českém vězení ani jedna žena.

Tabulka 12: Osoby ve věznicích k 31. 12. 2004

		Ženy	Muži	% žen	% mužů
Počet osob	vězni	822	17 521	4,5	95,5
v tom:					
	obvinění	185	3 084	5,7	94,3
	odsouzení	637	14 437	4,2	95,8
	v tom:				
	prvodsouzení	170	1 844	8,4	91,6
	opakovaně odsouzení	467	12 593	3,6	96,4
v tom:					
	ČR	744	15 638	4,5	95,5
	Ukrajina	9	462	1,9	98,1
	Slovensko	19	326	5,5	94,5
	Vietnam	14	167	7,7	92,3
	Rusko	1	65	1,5	98,5
	Srbsko a Černá Hora	–	61	–	100,0
	Bulharsko	4	53	7,0	93,0
	ostatní	31	749	4,0	96,0
Počet vězňů na 100 000 obyv. stř. stavu		18,3	417,5	x	x

ŽENY A MUŽI
v datech

Trestné činy podle pohlaví obětí

(Graf 29)

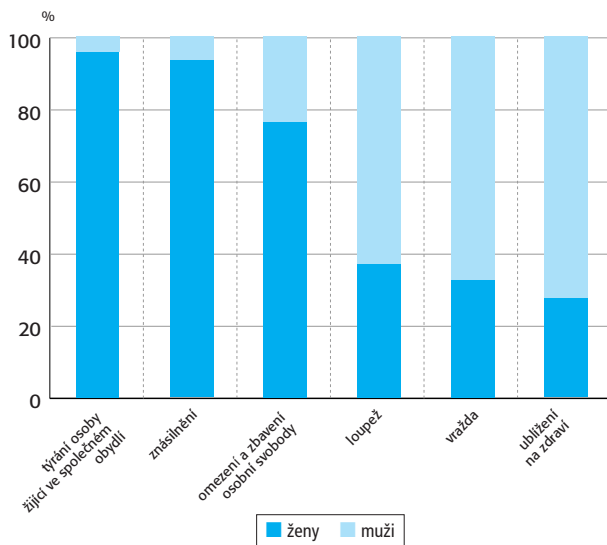
Zdroj: Policejní prezidium ČR – data za rok 2004 (u týraných osob žijících ve společném obydlí se data sledovala až od 1. 6. 2004).

Graf obsahuje pouze výběr trestných činů, kde má pohlaví oběti smysl a údaje jsou srovnatelné s ostatními.

Muži nejen že páchají trestnou činnost častěji než ženy, ale zároveň jsou také častěji i její obětí. V roce 2004 bylo z obětí vybraných trestných činů 5316 žen (což představuje 38,4 % ze všech obětí) a 8516 mužů. Ženy se stávají častěji než muži obětí týrání osoby žijící ve společném obydlí (96,4 %), znásilnění (94,2 %), a omezení či zbavení osobní svobody (76,7 %). Muži zase převažují mezi obětmi ublížení na zdraví (70,4 %), vražd (66,0 %) a loupeží (61,9 %). Dominují také mezi obětmi loupežných vražd (64,9 %), mezi obětmi vražd na základě osobních vztahů již tak velký rozdíl podle pohlaví zjištěn nebyl (žen mezi nimi bylo 45,5 %).

Graf 29: Trestné činy podle pohlaví oběti (tabulka – počty osob)

	Ženy	Muži
Týrané osoby žijící ve společném obydlí	132	5
Znásilnění	644	40
Omezení a zbarvení osobní svobody	329	100
Loupeže	2129	3457
Vraždy	72	140
Ublížení na zdraví	2010	4774

Kandidáti a zvolení v posledních volbách (struktura podle pohlaví)

(Graf 30)

Zdroj: Volební statistika ČSÚ

Volby se v ČR konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, které se s výjimkou voleb do EP vztahuje na občany starší 18 let, u nichž nenastala zákonem stanovená překážka v jeho výkonu, a to tajným hlasováním.

Volby do Senátu Parlamentu ČR se konají podle zásady většinového volebního systému v 81 jednomandátových volebních obvodech s průměrně 127 tisíci obyvateli. Občané ČR s volebním právem volí každé dva roky vždy jednu třetinu senátorů na šestileté volební období v obecně dvoukolovém hlasování

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se konají každé 4 roky, pokud nedojde k volbám předčasným. Počet volených poslanců je stanoven ústavou na 200 mandátů.

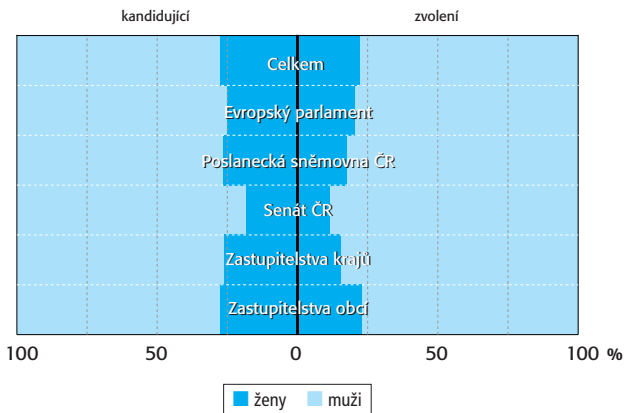
Volby do Evropského parlamentu se v ČR poprvé konaly 11.–12. června 2004. Volilo se 24 poslanců na pětileté období. Do EP mohli v ČR volit a být voleni i občané zemí EU dlouhodobě pobývajících v ČR.

Volby do zastupitelstev krajů se konaly ve třinácti ze čtrnácti krajů. Nevolilo se v Praze, protože funkci zastupitelstva kraje zde plní zastupitelstvo hlavního města Prahy, volené podle zákona o volbách do zastupitelstev a obcí.

Volby do zastupitelstev v obcích proběhly v ČR naposledy 1.–2. listopadu 2002. Počet volených členů obecního zastupitelstva se pohyboval v závislosti na počtu obyvatel obce od 5 do 55.

Celkem se v České republice posledních voleb na všech úrovních (od obecních zastupitelstev až po Evropský parlament) zúčastnilo 208 310 kandidátů, z toho bylo 57 423 žen, tj. 27,6 %. Zvoleno bylo celkem 63 420 kandidátů: mezi nimi bylo 49 117 mužů a 14 303 žen (což představuje 22,6 % ze zvolených celkem). Nejvyšší zastoupení měly ženy jak mezi kandidáty (27,7 %) tak mezi zvolenými (22,7 %) ve volbách do obecních zastupitelstev, nejnižší ve volbách do Senátu ČR: mezi kandidáty jich bylo 18,8 %, mezi zvolenými 11,1 %. Nejvyšší rozdíl mezi podílem žen mezi kandidáty a podílem žen mezi zvolenými byl v případě voleb do

Graf 30: Kandidáti a zvolení v posledních volbách (struktura podle pohlaví)
(tabulka – v počtu osob)

Poznámka:

volby do obecních zastupitelstev a PS ČR se konaly naposledy v roce 2002,
volby do Senátu ČR a EP v roce 2004

	Kandidující		Zvolení	
	ženy	muži	ženy	muži
Zastupitelstva obcí	53 426	139 504	14 159	48 335
Zastupitelstva krajů	2 161	6 148	102	573
Senát ČR	1 596	4 472	34	166
Poslanecká sněmovna ČR	37	160	3	24
Evropský parlament	203	603	5	19

krajských zastupitelstev (činil 10,9 procentních bodů) a voleb do Poslanecké sněmovny ČR (rozdíl 9,3 procentních bodů).

Ženy a muži v zákonodárné, výkonné a soudní moci a v politice

(Graf 31)

Zdroj: Internetové stránky:

www.vlada.cz, www.psp.cz, www.senat.cz,
www.statnisprava.cz, www.volby.cz, www.concourt.cz,
www.nsoud.cz, www.justice.cz

Data za poslance a senátory jsou k 24. 6. 2005, za ministry k 31. 7. 2005, za náměstky ministrů jsou k 31. 12. 2004, za členy obecních zastupitelstev k 20. 7. 2005 a všechny údaje za soudce se vztahují k 30. 6. 2005.

Nejvyšší podíly žen jsou mezi soudci: mezi soudci Ústavního soudu je žen 30,8 %, mezi soudci Nejvyššího soudu je to 23,7 % a mezi soudci ostatních soudů jsou žen téměř dvě třetiny (64,2 %). Nejméně je žen mezi senátory (12,3 %) a ani jedna žena není hejtmanem nebo primátorem hlavního města Prahy.

Ženy a muži v parlamentních stranách

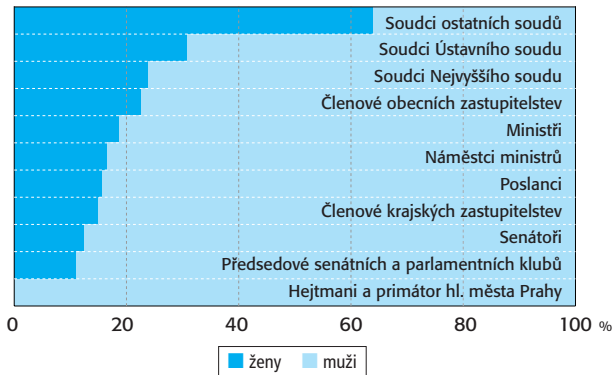
(Graf 32)

Zdroj: Údaje ze sekretariátů parlamentních stran

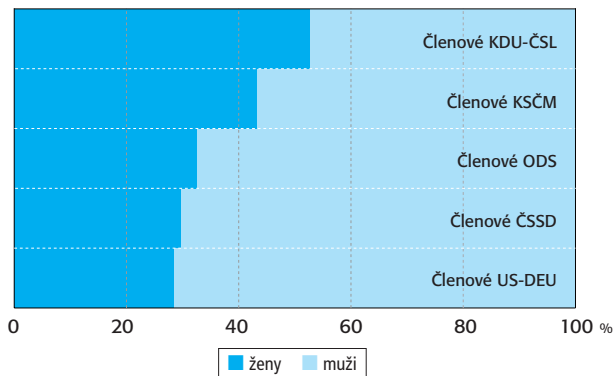
Data za členy KSČM se vztahují k 31. 12. 2004, data za ODS jsou k 8. 8. 2005, za ostatní strany pak ke konci července 2005.

Nejvíce členek bylo v rámci parlamentních stran zastoupeno v KDU-ČSL (52,9 %) a v KSČM (43,3 %). V hlavní vládní straně – České straně sociálně demokratické – činil podíl členek 29,7 %, v hlavní opoziční straně, v Občanské demokratické straně, to bylo 38,2 %. Nejméně, 29,1 % žen má US-DEU.

Graf 31: Ženy a muži v zákonodárné, výkonné a soudní moci a v politice

Graf 32: Ženy a muži v parlamentních stranách

Ženy a muži v strategických a řídicích pozicích v národním hospodářství (NH)

(Graf 33)

Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ

Data ze Strukturálního šetření jsou průměry za rok 2004.

Ani v jednom případě ženy nad muži nepřevažují. Nejvyšší zastoupení mají mezi vedoucími pracovníky finančních a hospodářských útvarů (45,1 %) a mezi vedoucími pracovníky v organizacích, zaměřených na poskytování obchodních služeb (40,7 %). Nejméně je žen mezi vedoucími pracovníky ve stavebnictví a zeměměřičství (6,9 %), v průmyslu (7,8 %) a ve výzkumu a vývoji (8,6 %).

Ženy a muži v masmédiích

(Graf 34)

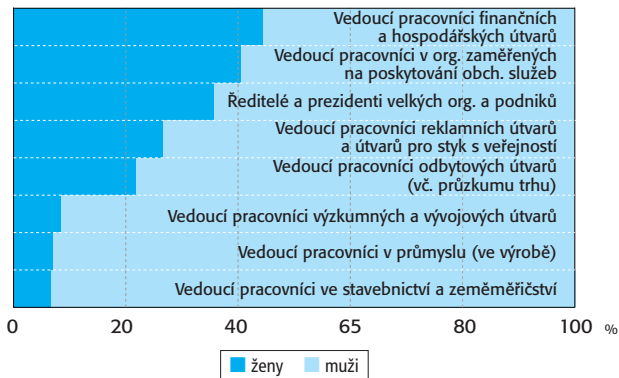
Zdroj: Strukturální statistika mezd (Informační systém o průměrném výdělku a Informační systém Plat), ČSÚ, Syndikát novinářů ČR

Ve Strukturálním šetření mezd jsou uvedeny průměry za rok 2004, data ze Syndikátu novinářů jsou ke konci července 2005. Členství v Syndikátu novinářů ČR je dobrovolné, tedy údaje nejsou za všechny novináře.

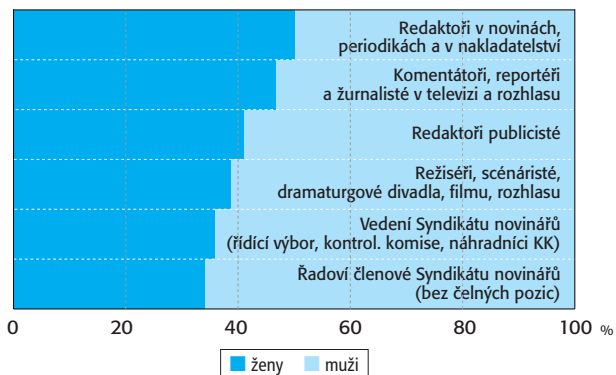
Ve strukturálním šetření mezd se rozlišují redaktori publicistiky a ostatní redaktori včetně technických.

V masmédiích nacházejí ženy uplatnění nejčastěji mezi redaktory a technickými redaktory (mimo redaktorů publicistiky), kde je jich 51,9 %. Poměrně vysoké mají ženy zastoupení též mezi komentátory, reportéry a žurnalisty v televizi a v rozhlasu (47,9 %). V Syndikátu novinářů je žen zhruba třetina (35,5 %). V ostatních oblastech masové komunikace je žen kolem 40 %.

Graf 33: Ženy a muži v strategických a řídicích pozicích v nár. hospodářství (NH)

Graf 34: Ženy a muži v masmédiích

Ženy a muži ve společensky významných pozicích

(Graf 35)

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, www.cmkos.cz, www.kzps.cz, www.cnb.cz, www.nku.cz

Data za ČNB a NKÚ jsou ke konci června 2005. Data za vedoucí oddělení na ministerstvech, za ředitele odborů resortních institucí a ředitele odborů na ministerstvech jsou k 31. 12. 2004. Data za řídicí funkce v policii jsou k 1. 6. 2005 a za předsedy odborových svazů ČMKOS (Českomoravské konfederace odborových svazů) a členy koordinační a dozorčí rady KZPS ČR (Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR) k 10. 8. 2005.

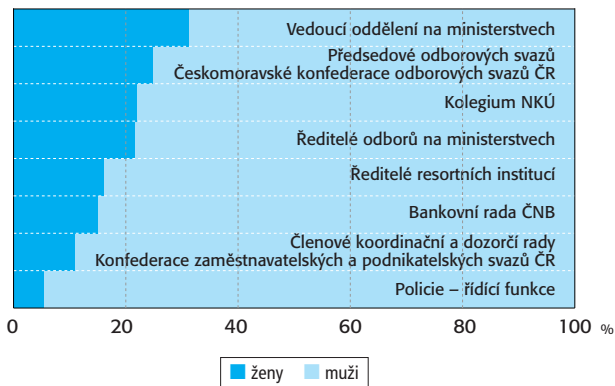
Ženy najdeme spíše v řídicích funkcích na nižší úrovni:

– mezi vedoucími oddělení na ministerstvech je jich 30,5 %, mezi předsedy odborových svazů sdružených do ČMKOS 24,2 %, mezi řediteli odborů na ministerstvech 21,0 %, mezi členy koordinační a dozorčí rady KZPS ČR 10,0 %.

– v řídicích funkcích u policie celkově je žen 4,7 %, avšak žádná žena není policejním prezidentem nebo jeho náměstkem, ředitelkou správy kraje nebo služby či jejich náměstkyní, přitom mezi vedoucími oddělení nebo zástupci odboru policie je žen 5,7 %.

Graf 35: Ženy a muži ve společensky významných pozicích

ŽENY A MUŽI
v datech

Zaměstnanci výzkumu a vývoje ve fyzických osobách

(Graf 36)

Zdroj: Statistické roční šetření o výzkumu a vývoji ČSÚ

Od roku 1999 jsou sledovány počty žen z celkového evidenčního počtu zaměstnanců k 31. 12. ve fyzických osobách, tj. počty osob aktivních ať už plně nebo částečně ve výzkumných a vývojových činnostech.

Výzkumní pracovníci – zabývají se koncepcí nebo tvorbou nových znalostí, výrobků, procesů, metod a systémů, nebo takové projekty řídí.

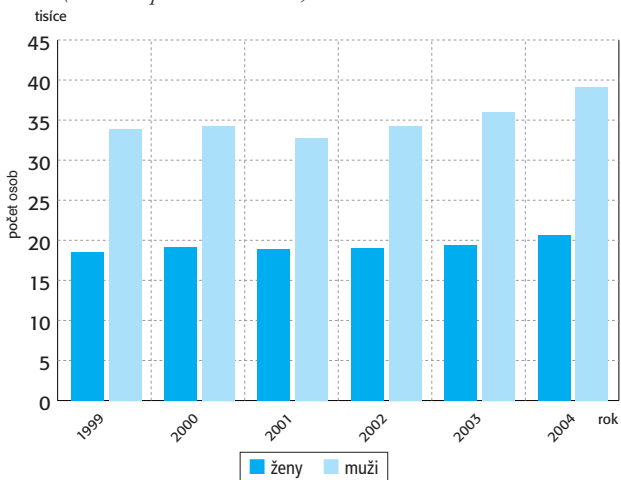
Techničtí a ekvivalentní pracovníci (dále jen techničtí pracovníci) – účastní se výzkumu a vývoje uskutečňováním vědeckých a technických úkolů, aplikováním konceptů a provozních metod, obvykle za dohledu výzkumných pracovníků.

Další pomocní pracovníci (dále jen ostatní) – jsou řemeslníci, sekretářky a úředníci, kteří se podílí na výzkumných a vývojových činnostech nebo jsou začleněni do takových prací, zahrnutí jsou i manažeři a administrativní pracovníci, jejichž činnosti jsou přímou službou výzkumu a vývoji.

V roce 2004 pracovalo v oblasti vědy a výzkumu celkem více jak 60 000 osob, z toho bylo 34,6 % žen. Avšak struktura podle pohlaví se liší v závislosti na konkrétním zaměstnání: Nejnížší zastoupení mají ženy mezi výzkumnými pracovníky, kde jich je jenom o málo více než čtvrtina (28,5 %). Mezi technickými pracovníky je podíl žen vyšší, v roce 2004 to bylo 39,8 % (tento podíl se od roku 1999 kdy byl 44,7 %, každoročně snižuje). Mezi ostatními pracovníky ve vědě a výzkumu, kam spadají pomocné a obslužné profese, tam je podíl žen poloviční (49,7 %).

Ze všech žen, zaměstnaných ve vědě a výzkumu, pracuje jako výzkumná pracovníce 46,7 %, z mužů pracujících ve vědě a výzkumu je to 62,1 %. Mezi ženami je dále 35,4 % technických pracovníc (mezi muži to je 28,3 %) a mezi ostatní profese obslužného a pomocného charakteru spadá 17,9 % žen a 9,6 % mužů.

Graf 36: Zaměstnanci výzkumu a vývoje ve fyzických osobách (k 31.12.)
(tabulka – počet osob v tisících)

	Ženy	Muži
1999	18,8	34,0
2000	19,3	34,2
2001	19,0	32,9
2002	19,5	34,2
2003	19,6	36,1
2004	20,8	39,3

ŽENY A MUŽI
v datech

Osoby používající osobní počítač a internet podle místa použití a věku a vzdělání

(Tabulka 13)

Zdroj: Roční statistické šetření o využívání informačních a komunikačních technologií (ICT), ČSÚ

Šetření ČSÚ je založeno na obdobném šetření v zemích EU (Community Household Survey on ICT Usage 2004) a navázalo na první šetření, jež proběhlo v roce 2003.

V České republice v roce 2004 užívalo počítač více jak 3 646 000 lidí, z toho bylo 48,4 % žen. I s internetem pracuje téměř 2 741 000 lidí, tj. 75,2 % uživatelů počítače. Ve využívání internetu není podle pohlaví výrazný rozdíl, pracuje s ním 73,7 % uživatelů a 76,5 % uživatelů počítače.

Nejvyšší podíly žen podle místa použití počítače (ať už s internetem nebo bez něj) byly zaznamenány ve školách (51,3 %). V zaměstnání činil podíl žen využívajících počítač 49,4 %, což představovalo o 3,3 procentních bodů více, než v případě podílu žen mezi uživateli internetu na pracovišti. Z uživatelů počítače v práci zde používalo zároveň internet 73,4 % mezi muži a 64,3 % mezi ženami.

Více jak 50 % uživatelů počítače spadalo do věkové kategorie 15–34 let. Podíl mezi ženami (54,8 %) a mezi muži (53,8 %) byl v této věkové kategorii nejvyrovnanější. S rostoucím věkem podíl uživatelů počítače mezi ženami i mezi muži klesá.

Mezi uživateli počítače byly nejvyšší podíly osob využívajících přístup na internet ve věkové skupině 15–34 let (79,7 % mezi ženami a 78,2 % mezi muži), nejnižší pak ve věkové skupině 55 a více let (66,9 % mezi muži a 58,7 % mezi ženami).

Podle vzdělání byl nejvyšší podíl žen mezi uživateli počítače se středním vzděláním s maturitou (56,9 %). Mezi uživateli se základním vzděláním bylo žen 50,8 %, mezi středoškoláky bez maturity 33,0 % a mezi osobami s vyšším a vysokoškolským vzděláním 48,4 %.

Mezi muži i mezi ženami užívají nejčastěji počítač středoškoláci s maturitou: představují mezi uživateli počítače celkem 45,8 %, mezi ženami 53,9 % a mezi muži 38,3 %. Zatímco mezi uživatelkami počítače s vyšším a vysokoškolským vzděláním používalo internet 88,7 %, mezi uživateli-muži ve stejné vzdělanostní kategorii to bylo 92,1 %.

Tabulka 13: Osoby používající osobní počítač a internet podle místa použití a věku a vzdělání (počet v tisících osob)

	Počítač		Internet	
	ženy	muži	ženy	muži
Uživatelé¹⁾	1764,5	1881,9	1301,0	1439,9
Místo použití²⁾				
doma	1177,5	1400,3	783,8	942,0
v práci	886,6	906,6	570,4	665,4
ve škole	418,8	397,3	339,9	322,9
jinde³⁾	220,8	296,8	x ⁴⁾	x ⁴⁾
Věkové skupiny				
15–34	966,1	1013,4	770,4	792,2
35–54	667,9	665,2	453,9	511,6
55+	130,5	203,4	76,6	136,1
Vzdělání				
maximálně ZŠ	282,8	274,2	218,7	210,3
SŠ bez maturity	244,3	495,4	115,1	291,9
SŠ s maturitou⁵⁾	950,6	721,1	712,8	577,3
vyšší + VŠ⁶⁾	286,7	391,3	254,3	360,5

¹⁾ Uživatelem počítače je jednotlivec, který použil osobní počítač v posledních 3 měsících (šetření proběhlo ve 4. čtvrtletí 2004).

²⁾ Jedna osoba může používat počítač a internet na více místech

³⁾ Kategorie místa použití „jinde“ zahrnuje: internetové kavárny, u přátel či známých apod.

⁴⁾ Vzhledem k metodice výběru absolutní hodnoty nižší jak 10.000 mají sníženou vypovídací schopnost a v tabulkách jsou označeny „X“.

⁵⁾ Kategorie středoškolské vzdělání s maturitou zahrnuje i nástavby.

⁶⁾ Vyšší vzdělání je pohromadě se vzděláním vysokoškolským.

ŽENY A MUŽI
v datech

ČMKOS	Českomoravská konfederace odborových svazů
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
EP	Evropský parlament
ILO	Mezinárodní organizace práce (International Labour Organisation)
ISCED 97	Standardní mezinárodní klasifikace vzdělání (International Standard Classification of Education 97)
ISPV	informační systém o průměrném výděлку
KDU-ČSL	Křesťansko demokratická unie-Česká strana lidová
KKOV	Klasifikace kmenových oborů vzdělání
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
KZAM-R	Klasifikace zaměstnání
KZPS ČR	Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MSp ČR	Ministerstvo spravedlnosti ČR
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MV ČR	Ministerstvo vnitra ČR
NH	národní hospodářství
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
NS	Nejvyšší soud
ODS	Občanská demokratická strana
OKEČ	odvětvová klasifikace ekonomických činností
PAD	perorální antidiabetika
PN	pracovní neschopnost
RZP	rychlá záchranná pomoc
SLDB	sčítání lidu domů a bytů
SOŠ	střední odborná škola
SŠ	střední škola
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UPT	umělá přerušeni těhotenství
ÚS	Ústavní soud
US-DEU	Unie svobody – Demokratická unie
ÚZIS ČR	Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky
v r.	v roce
věk. skup.	věková skupina
VŠ	vysoká škola
VŠPS	výběrové šetření pracovních sil
ZN	zhoubné novotvary
ZŠ	základní škola